

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ APŽVALGA

(2013 m. rugsėjo 1 d.–2013 m. gruodžio 31 d.)

**Parengė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo
teisinės analizės ir informacijos departamentas**

Svarbi pastaba: Prieš supažindindami su Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisinių analizės ir informacijos departamento parengta Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 1 d.–2013 m. gruodžio 31 d. praktikos apžvalga, jos autoriai nori atkreipti skaitytojų dėmesį į tai, kad pateikiamos neoficialios Europos Žmogaus Teisių Teismo procesinių sprendimų santraukos, kurios Europos Žmogaus Teisių Teismo nesaisto. Šis dokumentas yra tik informacinio pobūdžio.

Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti Europos Žmogaus Teisių Teismo interneto svetainėje www.echr.coe.int.

Apžvalgoje naudojami pagrindiniai sutrumpinimai:

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

Konvencija – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ APŽVALGA
(2013 m. rugsėjo 1 d. – 2013 m. gruodžio 31 d.)

I. TEISĖ Į GYVYBĘ (KONVENCIJOS 2 STR.)	5
Dėl savižudybės sulaikymo metu	5
Dėl asmens, kuris užsimušė bandydamas pabėgti iš policijos areštinės, gyvybės neapsaugojimo	6
II. KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (KONVENCIJOS 3 STR.)	7
Dėl prieglobsčio prašančio asmens išsiuntimo į Mogadišą (Somalį), kai situacija ten pagerėjo	7
Dėl kalinio neapsaugojimo nuo kitų kalinių smurto rizikos.....	8
Dėl antiretrovirusinio gydymo nesuteikimo kaliniui, kurio ŽIV infekcija nepasiekė ribos tokiam gydymui pagal PSO gaires	9
Dėl pareiškėjo, kuris atsivertė į ahmadų religiją, kankinimų rizikos Pakistane	9
III. TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (KONVENCIJOS 6 STR.)	10
Dėl proceso, kuriame buvo apskūstas burmistro sprendimas uždaryti „coffee shop“ dėl lengvųjų narkotikų toleravimo sąlygų pažeidimo	10
Dėl to paties įrodymo skirtingo vertinimo dviejuose teismo sprendimuose be pakankamos motyvacijos.....	11
Dėl privalomos 10% baudos už nesėkmingą priverstinio pardavimo viešame aukcione apskundimą.....	12
Dėl pernelyg ilgos teismo proceso trukmės, dėl sumažintų teisėjų atlyginimų.....	13
Dėl teismo pareigos pasisakyti dėl pareiškėjo prašymo išreikalauti įrodymus, kuriais jis grindžia savo reikalavimą, susijusį su diskriminacija	14
Dėl teismo pirmininko teikimo atnaujinti procesą	17
Dėl pernelyg ilgai neįvykdyto teismo sprendimo nuosavybės teisių atkūrimo srityje	19
Dėl uždaro teismo proceso motyvuojant tuo, kad tam tikri dokumentai klasifikuoti kaip „slapti“	21
IV. TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (KONVENCIJOS 8 STR.)	24
Dėl kalėjimo administracijos atsisakymo persiųsti kaliniui el. laišką nuo jo advokato	24
Dėl valstybės neužtikrinimo, kad esminė informacija, susijusi su dekompresijos lentelėmis, būtų prieinama narams.....	25

V. SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (KONVENCIJOS 10 STR.)	26
Dėl nuostolių priteisimo iš interneto žinių portalo už įžeidžiančius komentarus, parašytus trečiųjų šalių (anonimų).....	26
Dėl vietinės valdžios institucijos atsisakymo pateikti savo sprendimų kopijas asociacijai, norinčiai studijuoti nuosavybės į žemės ūkio ir miškų žemę perdavimo poveikį.....	28
VI. DISKRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (KONVENCIJOS 14 STR.)	29
Dėl senatvės pensijos mokėjimo nutraukimo tuo pagrindu, kad gavėjas nuolat gyvena užsienyje	29
Dėl pernelyg formalaus nacionalinės teisės, susijusios su motinystės išmokomis įsivaikinusioms motinoms, interpretavimo	30
Dėl teisės sudaryti civilines sąjungas nesuteikimo tos pačios lyties asmenims	30
VII. NUOSAVYBĖS APSAUGA (1 PROTOKOLO 1 STRAIPSNIS)	32
Dėl įstatymų leidėjo intervencijos, užkertančios kelią kompensacijos dydžio pakoregavimui dėl infliacijos, nepaisant vykstančių teisminių procesų	32
Dėl negalėjimo atgauti užšaldytas santaupas užsienio valiuta po Sovietų Sąjungos žlugimo ..	34
Dėl išmokų pensininkams, dirbusiems viešajame sektoriuje, sumažinimo.....	35
Dėl restitucijos nuostatų taikymo	36
Dėl viešojo administravimo subjekto padarytų klaidų taisymo; dėl senaties termino taikymo	38
Dėl negalėjimo reikalauti papildomos kompensacijos, jai nuvertėjus dėl infliacijos.....	40
VIII. TEISĖ Į MOKSLĄ (1 PROTOKOLO 2 STRAIPSNIS)	41
Dėl negalėjimo baigti vidurinę mokyklą, kol atliekama kalėjimo bausmė	41

I. TEISĖ Į GYVYBĘ (Konvencijos 2 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 3 d. sprendimas byloje *Robineau prieš Prancūziją* (pareiškimo Nr. 58497/11, svarbos lygis – 2)

Dėl savižudybės sulaikymo metu

Faktinės aplinkybės

2003 m. spalį pareiškėjų šeimos narys buvo suimtas. Jis buvo nuvežtas pas prokurorą, kuris nurodė pradėti ikiteisminį tyrimą ir pristatyti jį į teismą. Kai jam buvo leista susitikti su savo advokatu, policijos ir apsaugos palyda nuvedė jį į įprastas patalpas teisme. Advokato prašymu jam buvo nuimti antrankiai ir du lydintys pareigūnai išėjo iš patalpos, kad jis galėtų privačiai pasikalbėti su advokatu. Vis dėlto jie ir toliau stebėjo jį per stiklą. Praėjus maždaug 20 minučių vyras atsistojo, nuėjo prie lango ir iššokęs pro jį žuvo.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Prancūzų teisėje „*déferement*“ – laikas tarp policijos suėmimo formalios pabaigos momento ir momento, kai asmuo pristatomas pas teisėją – neabejotinai yra laisvės atėmimo priemonė, praktiškai palyginama su policijos suėmimu, asmeniui liekiant teisėsaugos institucijų rankose, teisminėje priežiūroje. Tačiau nacionalinės institucijos negalėjo žinoti, kad įtariamasis nusižudys. Jis visiems, kas jį sutiko suėmimo ar pervežimo metu, atrodė ramus. Psichiatras, kuris buvo jį ištyręs, buvo nustatęs, kad jis yra stabilus ir netgi pažymėjo, kad jis nebuvo labai nusiminęs dėl to, kas jam nutiko. Tiesa, pareigūnai galbūt turėjo įžvelgti pavojaus ženklą dėl to, kad jis atsisakė valgyti tris iš keturių valgių, kurie jam buvo pasiūlyti tuo laiku. Tačiau tai nebuvo savaime pakankama, kad sukeltų tyrėjams ar lydintiems pareigūnams įtarimą dėl neišvengiamos savižudybės rizikos. Esant tokioms aplinkybėms ir nesant jokių objektyvių pagrindų manyti, kad pareigūnai žinojo ar turėjo žinoti, kad jis gali nusižudyti, pozityvios pareigos pagal Konvencijos 2 straipsnį šiuo atveju nereikalavo jų imtis kokių nors specialių, kitokių nei įprastinių asmens gyvybės apsaugos priemonių.

Be to, nors lydintys pareigūnai išėjo iš patalpų, kad leistų įtariamajam privačiai pasikalbėti su savo advokatu, jie jį stebėjo per stiklą. Įtariamųjų saugumo klausimas laiku nuo policijos sulaikymo pabaigos iki jų pristatymo pas teisėją privalėjo būti detaliau reglamentuotas, kad nebūtų palikta vien tik policijai įvertinti lydimų asmenų psichologinę būseną ir jų nusižudymo riziką. Vis dėlto, kadangi šiuo atveju jokia rizika nebuvo ir neturėjo būti nustatyta, saugumo priemonės, kurių buvo imtasi šiuo atveju, buvo pakankamos ir iš bylos medžiagos nebuvo matyti, kad valstybė būtų pažeidusi savo įsipareigojimus pagal Konvencijos 2 straipsnį.

Šis atvejis skiriasi nuo bylos *Eremišová and Pechová prieš Čekijos Respubliką*¹, kur Teismas nustatė 2 straipsnio (būtent jo materialiosios dalies) pažeidimą. Tuo atveju, kai asmuo užsimušė bandydamas pabėgti iššokdamas pro langą, pareigūnai buvo ėmęsi priemonių, rodančių, kad jie numatė galimybę, kad bus bandoma pabėgti. Be to, incidentas nutiko tuo metu, kai asmuo buvo visiškai prižiūrimas policijos pareigūnų, kurie jį lydėjo iš tualetų į kitą policijos nuovados dalį, o ne, kaip šiuo atveju, konfidencialaus pokalbio su advokatu metu.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (aiškiai nepagrįstas).

¹ 2012 m. vasario 16 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 23944/04.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 17 d. sprendimas byloje
Keller prieš Rusiją
(pareiškimo Nr. 26824/04, svarbos lygis – 2)

Dėl asmens, kuris užsimušė bandydamas pabėgti iš policijos areštines, gyvybės neapsaugojimo

Faktinės aplinkybės

2000 m. rugsėjo 13 d. pareiškėjo sūnus (V. K.) buvo suimtas dėl dviejų dviračių vagystės. Apklausos protokole įrašyta, kad jis buvo narkomanas. Po trijų dienų jis buvo atvestas į kabinetą Vidaus reikalų rajono departamento trečiame aukšte, kur, esant advokatui, jam buvo pateikti kaltinimai dėl vagystės. Pasibaigus pokalbiui ir advokatui išėjus, tyrėjas paprašė praktikanto prižiūrėti V. K., kol jis bus susitikime su prokuroru. Po valandos V. K. buvo rastas negyvas vidiniame pastato kieme. Savo pranešime praktikantas nurodė, kad V. K. staiga išbėgo iš kabineto į tualetą, kur jis, matyt, iššoko per langą iš trečio aukšto.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

2 straipsnis (materialusis aspektas): Nebuvo pakankamų įrodymų, kurių pagrindu būtų galima daryti išvadą, kad V. K. buvo išmestas per langą ar priverstas iššokti ar bandė pabėgti nuo policijos pareigūnų netinkamo elgesio. Atsižvelgiant į bylos duomenis ir šalių parodymus, EŽTT nusprendė, jog nacionalinės institucijos padarė teisingą išvadą, kad V. K. mirė dėl to, jog nesėkmingai bandė pabėgti iš sulaikymo.

Sprendamas, ar valstybė atliko savo pareigą apsaugoti V. K. gyvybę, Teismas pakartojo, kad pareiga apsaugoti sulaikytų asmenų sveikatą ir gerą savijautą aiškiai apėmė ir pareigą apsaugoti sulaikytus ar įkalintus asmenis nuo numatomo pavojaus. Nors nebuvo pakankamų įrodymų, kurie rodytų, kad pareigūnai žinojo ar privalėjo žinoti, kad buvo rizika, jog V. K. gali bandyti pabėgti iššokdamas per langą iš trečio aukšto, yra tam tikros pagrindinės apsaugos priemonės, kurių policijos pareigūnai turėtų imtis sulaikytų asmenų atžvilgiu, kad sumažintų bet kokių pastangų pabėgti riziką.

Šiuo požiūriu 2000 m. rugsėjo 16 d. V. K. palydos ir priežiūros tvarka turėjo rimtų trūkumų. Aiškiai pažeidžiant taikytinas nacionalines taisykles, su V. K. nebuvo jokių lydinčių pareigūnų nei prieš V. K. bandymą pabėgti, nei jo metu, ir pokalbis vyko tyrėjo kabinete, o ne tinkamose tam skirtose patalpose. Policija nesiėmė jokių saugumo priemonių nepaisant to, jog žinojo apie V. K. priklausomybę nuo narkotikų ir jo pastebimą nerimą tą dieną. Galiausiai, V. K. buvo paliktas be jokios veiksmingos priežiūros neužrakintame kabinete gana ilgą laiką, dėl ko jam buvo įmanoma pasprukti iš tyrėjo kabineto nepastebėtam ir nueiti į trečio aukšto tualetą prieš iššokant per langą. Nors būtų perdėta reikalauti valstybių uždėti grotas ant kiekvieno lango policijos nuovadoje tam, kad būtų išvengta tokių tragiškų įvykių kaip šiuo atveju, tai nepanaikina jų pareigos pagal Konvencijos 2 straipsnį apsaugoti areštuotus ir įkalintus asmenis nuo numatomo pavojaus.

Apibendrinant, valstybės institucijos nesuteikė V. K. pakankamos ir tinkamos apsaugos.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

Teismas taip pat vienbalsiai konstatavo, kad nebuvo Konvencijos 2 straipsnio procedūrinio aspekto pažeidimo dėl V. K. mirties tyrimo, taip pat kad nebuvo 3 straipsnio materialaus aspekto pažeidimo dėl sužalojimų, kuriuos V. K. tariamai patyrė būdamas sulaikytas, tačiau buvo 3 straipsnio procedūrinio aspekto pažeidimas dėl to, jog institucijos neatliko efektyvaus tyrimo dėl sužalojimų atsiradimo priežasčių.

41 straipsnis: 11 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas.

II. KANKINIMO UŽDRAUDIMAS (Konvencijos 3 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 5 d. sprendimas byloje

K. A. B. prieš Švediją

(pareiškimo Nr. 886/11, svarbos lygis – 2)

Dėl prieglobsčio prašančio asmens išsiuntimo į Mogadišą (Somalį), kai situacija ten pagerėjo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas buvo Somalio pilietis, atvykęs į Švediją 2009 m. ir paprašęs prieglobsčio. Jis nurodė, kad gyvendamas Mogadiše susilaukė grasinimų iš Al-Shabaab ir kad jam grėstų rimtas pavojus, jei būtų grąžintas į Somalį. Migracijos tarnyba konstatavo, kad pareiškėjo prašymas yra nepagrįstas ir nenuoseklus, todėl atmetė jo prieglobsčio prašymą bei padarė išvadą, kad pareiškėjas gali grįžti į Somalilandą, kur gyvena jo šeimos nariai. Šią išvadą pagrįsta vėliau pripažino ir Migracijos teismas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Teismas pirmiausia išnagrinėjo galimybę pareiškėją išsiųsti į Somalilandą. Atsižvelgiant į tai, jog pareiškėjas ten neturėjo jokių klanų ryšių, EŽTT padarė išvadą, kad labai tikėtina, jog pareiškėjas nebus priimtas į tą šalies dalį. Todėl Teismas turėjo išanalizuoti, ar jo grąžinimas į kilmės vietą – Mogadišą – pažeistų jo teises pagal Konvencijos 2 ar 3 straipsnius. Nuo 2011 m. liepos, kai Teismas priėmė sprendimą byloje *Sufi ir Elmi prieš Jungtinę Karalystę*², kuriame konstatavo, kad visi grąžinimai į Mogadišą būtų laikomi nesuderinami su Konvencija, situacija Mogadiše pasikeitė. Al-Shabaab pasitraukė iš miesto, kuris dabar valdomas naujos administracijos. Remiantis patikimais tarptautiniais informacijos šaltiniais, bendras smurto lygis mieste sumažėjo, nebevyksta susidūrimai ir susišaudymai, o paprastų miestiečių kasdienis gyvenimas tam tikru mastu susinormalizavo. Be to, informacijoje apie valstybę nurodoma, kad žmonės pradėjo grįžti į Mogadišą, nors neaišku, kokių mastu. Tokiomis aplinkybėmis Teismas padarė išvadą, kad prieinamoje informacijoje apie valstybę nebuvo nurodyta, kad situacija būtų tokia, jog visiems, esantiems mieste, kiltų grėsmė dėl elgesio, pažeidžiančio Konvencijos 3 straipsnį.

Kalbant apie pareiškėjo individualias aplinkybes, jis nepriklausė jokiai grupei, dėl kurios kiltų pavojus, kad Al-Shabaab jį persekios, be to, buvo nurodyta, kad jis turėjo namus Mogadiše, kur gyvena jo žmona. Jis taip pat nepagrindė savo teiginių, kad būtų persekiojamas, jei būtų grąžintas į Somalį, kadangi jo parodymai tuo atžvilgiu buvo nenuoseklūs ir neišsamūs. Galiausiai, pareiškėjo atvejis buvo detalčiai išnagrinėtas tiek Migracijos tarnybos, tiek Migracijos teismo, kurie plačiai argumentavo savo sprendimus. Pareiškėjas nenurodė įtikinamų argumentų, kad jis susidurtų su nužudymo ar kankinimų rizika, jei būtų grąžintas į Somalį.

Išvada: išsiuntimas nepažeistų Konvencijos (penki balsai prieš du).

² Pareiškimų Nr. 8319/07 ir 11449/07.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 29 d. nutartis byloje
D. F. prieš Latviją
(pareiškimo Nr. 11160/07, svarbos lygis – 2)

Dėl kalinio neapsaugojimo nuo kitų kalinių smurto rizikos

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas buvo nuteistas 2006 m. už išžaginimą ir nepilnamečių seksualinį prievartavimą bei nuteistas 13 metų kalėjimo. Jis buvo laikomas Daugpilio kalėjime daugiau nei metus, kur, jo teigimu, kiti kaliniai prieš jį smurtavo, nes žinojo, kad jis yra buvęs policijos informatorius, taip pat buvo nuteistas už seksualinius nusikaltimus. Kalėjimo administracija dažnai jį perkėlinėjo iš vienos kameros į kitą, dėl ko jis susidūrė su daugybe kitų kalinių. Jis pateikė daugybę prašymų perkelti jį į specialų kalėjimą su skyriumi kaliniams, kurie dirbo policijoje ar su ja bendradarbiavo. Tačiau jo prašymai buvo nuolat atmetami, kadangi Kalėjimų administracija nenustatė, kad jis būtų buvęs policijos informatorius. Galiausiai jis buvo perkeltas į specialų kalėjimą.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

a) Dėl tariamo kankinimo – pareiškėjas nepateikė jokių detalių apie savo kankinimą, taip pat nepateikė jokių įrodymų, kad būtų patyręs kokius nors sužalojimus.

b) Dėl pareiškėjo saugumo neužtikrinimo – Europos Komitetas dėl kankinimų ir nežmoniško ar žeminančio orumą elgesio ar bausmių (CPT) nustatė, kad kaliniams, nuteistiems dėl seksualinių nusikaltimų, grėsė didesnė kitų kalinių smurto rizika. Jis taip pat pakartotinai išreiškė ypatingą susirūpinimą dėl tokio smurto Daugpilio kalėjime. Kalėjimo pareigūnai aiškiai žinojo apie nusikaltimų, dėl kurių pareiškėjas buvo nuteistas, pobūdį, ir apie riziką, kuri dėl to kilo. Be to, valstybės institucijos turėjo informacijos apie pareiškėjo ankstesnį bendradarbiavimą su policija, tačiau ši informacija nebuvo sistemiškai perduodama tarp atitinkamų institucijų. Teismui trūko informacijos apie kokius nors konkrečius žingsnius, kurių ėmėsi Daugpilio kalėjimo administracija, kad spręstų pareiškėjo pažeidžiamumo klausimą. Be to, Vyriausybė nepateikė jokio įtikinamo pateisinimo dėl pareiškėjo dažnų perkėlimų iš vienos kalėjimo kameros į kitą, taip pat nenurodė jokios strategijos, dėl kurios perkėlimai buvo atliekami. Remiantis CPT rekomendacijomis, bet koks pažeidžiamų kalinių perkėlimas turėjo būti dalis atsargiai sukurtos strategijos, kad būtų išvengta smurto tarp kalinių. Kad vidinis prevencinis mechanizmas būtų efektyvus, administracija turėtų turėti galimybę imtis ypatingai skubių veiksmų, proporcingų kilusiai rizikai. Kaip buvo išsiaiškinta pareiškėjo atveju, prašymas teisėsaugos institucijoms pripažinti ankstesnį bendradarbiavimą galėjo virsti į ilgą ir sudėtingą biurokratinę procedūrą dėl pakankamo bendradarbiavimo tarp tyrėjų, prokurorų ir bausmės vykdymo institucijų trūkumo. Galimybė kreiptis į administracinius teismus su prašymu taikyti laikinąją apsaugos priemonę nebūtų pakeitusi situacijos, kadangi duotuoju laiku nebuvo numatytas terminas, per kurį teismai turėtų išnagrinėti tokius prašymus. Taigi pažeidžiamų kalinių perkėlimo sistema nebuvo efektyvi nei teisiniame reglamentavime, nei praktikoje. Atsižvelgiant į pareiškėjo baimę dėl gresiančios rizikos daugiau nei metus, ir tai, kad nebuvo imtasi efektyvių priemonių išspręsti tą problemą, buvo Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: 8 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 19 d. nutartis byloje
Fedosejevs prieš Latvija
(pareiškimo Nr. 37546/06, svarbos lygis – 3)

Dėl antiretrovirusinio gydymo nesuteikimo kaliniui, kurio ŽIV infekcija nepasiekė ribos tokiam gydymui pagal PSO gaires

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, sergantis ŽIV ir hepatitu C, buvo sulaikytas ir įkalintas nuo 2005 m. Priimant jį į kalėjimą jis buvo ištirtas ir buvo nustatyta, kad jo CD4 ląstelių skaičius buvo 500 ląstelių per mm³. Taigi buvo nuspręsta, kad jam nereikėjo antiretrovirusinio gydymo, taip pat ir pagal 2006 m. Pasaulio sveikatos organizacijos gaires. Tyrimai buvo kartojami kas 2–6 mėnesius ir pareiškėjo CD4 ląstelių skaičius niekada nebuvo mažesnis nei 200 ląstelių per mm³, kas buvo riba, kurią kirtus reikėtų pradėti terapiją pagal PSO gaires. Tuo laikotarpiu jis 6 kartus gavo vaistų, saugančių nuo žalos kepenis dėl jo Hepatito C infekcijos ir 7 kartus – vitamino C kursus.

Neoficiali teismo sprendimo medžiaga

Pareiškėjas skundėsi, kad negavo tinkamo ŽIV infekcijos gydymo kalėjime. Užuoat sprendus dėl klausimų, priklausančių išimtinai medicinos ekspertų sričiai, Teismui reikėjo nuspręsti dėl to, ar nacionalinės institucijos suteikė pareiškėjui medicinos priežiūrą, kurios metu būtų efektyviai įvertinta jo būklė ir skirtas atitinkamas gydymas jo ligoms. Atsižvelgiant į pareiškėjo ligų pobūdį ir rimtumą, jam buvo reikalinga reguliari ir specializuota medicinos priežiūra, kad būtų stebimas jo ligų progresavimas, laiku išrašomas reikiamas gydymas, ir laiku diagnozuojamos bei gydomos galimos oportunistinės infekcijos. Pareiškėjui buvo atliktas specialus kraujo tyrimas – CD4 ląstelių skaičiaus – kuris, remiantis 2006 m. PSO rekomendacijomis, buvo tyrimas, reikalingas nustatyti, ar pacientams, sergantiems ŽIV pirma ir antra klinikinėmis stadijomis, reikėjo pradėti antiretrovirusinį gydymą. Tyrimas buvo atliekamas gydytojų kas du – šeši mėnesius specializuotame infekcinių ligų centre. Kiekvienu atveju gydytojai įrašydavo, kad pareiškėjo ŽIV infekcija buvo pirmos ar antros klinikinės stadijos ir kad CD4 ląstelių skaičius nenukrito žemiau atitinkamos ribos, kad būtų pradėtas antiretrovirusinis gydymas. Tokiomis aplinkybėmis, nesant priešingų medicininių įrodymų, Teismas negali daryti kitokios išvados kaip tik tokios, kad nacionalinės institucijos užtikrino tinkamą medicininę priežiūrą pareiškėjui, sergančiam ŽIV. Galiausiai Teismas taip pat sutiko, kad pareiškėjas gavo tinkamą medicinos priežiūrą dėl hepatito C ir kitų sveikatos problemų.

Išvada: nepriimtinas (aiškiai nepagrįstas).

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimas byloje
N. K. prieš Prancūziją
(pareiškimo Nr. 7974/11, svarbos lygis – 2)

Dėl pareiškėjo, kuris atsivertė į ahmadų religiją, kankinimų rizikos Pakistane

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, kilęs iš Pakistano sunitų šeimos, atsivertė į ahmadų religiją. 2009 m. jis nuvyko į Prancūziją, kur jo prieglobsčio prašymas buvo atmestas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Kalbant apie bendrą situaciją Pakistane, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio su ahmadų religiją išpažįstančiais asmenimis rizika yra aiškiai užfiksuota tiek tarptautinėse ataskaitose, tiek Britanijos Aukštesniojo Tribunolo (*British Upper Tribunal*) gairėse. Valstybės pareigūnai ahmadų neapsaugo, dažnai dalyvauja jų persekiojime, prisidengdami įstatymais, draudžiančiais šventvagystę. Britanijos Aukštesniojo Tribunolo gairėse akcentuojama rizika, su kuria susiduria ahmadai, išpažįstantys savo religiją viešai ir ją skleidžiantys, skirtingai nuo tų ahmadų, kurie savo religiją praktikuoja privačiai ir nėra persekiojami pareigūnų. Atsižvelgiant į šią informaciją, vien tik priklausymo ahmadų religijai nepakanka, kad būtų taikoma apsauga pagal Konvencijos 3 straipsnį. Pareiškėjas turi parodyti, kad jis praktikuoja savo religiją atvirai ir kad jis yra religijos skleidėjas ar, bent jau, kad yra persekiojamas Pakistano pareigūnų.

Pareiškėjas pateikė detalų pasakojimą, paremtą daugeliu dokumentų. Tačiau institucijos šiuos įrodymus atmetė motyvuodamos trumpai. Be to, Vyriausybė nepateikė jokių argumentų, kurie aiškiai sukeltų abejonę dėl šių dokumentų autentiškumo. Taigi nėra jokios priežasties abejoti pareiškėjo patikimumu. Neturėtų būti tikimasi, kad jis dar labiau įrodytų savo teiginius ir pateiktų dokumentų autentiškumą.

Dėl klausimo, ar pareiškėjui jo grąžinimo atveju kiltų kankinimų rizika, EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjas pateikė dokumentus, kurie liudija, kad jis yra persekiojamas Pakistano pareigūnų ne kaip tiesiog praktikuojuantis ahmadų religiją, tačiau kaip jos skleidėjas, taigi dėl šių jo gyvenimo faktų jis gali būti nepalankiai vertinamas pareigūnų tuo atveju, jei sugrįžtų į Pakistano teritoriją. Taigi Vyriausybei nepateikus jokių argumentų, kurie leistų rimtai abejoti pareiškėjo nuogastavimų realumu, ir atsižvelgiant į jo biografiją bei į ahmadų padėtį Pakistane, pareiškėjo grąžinimas į savo šalį sukeltų jo kankinimų pagal Konvencijos 3 straipsnį riziką.

Išvada: Konvencijos pažeidimas išsiuntimo atveju (vienbalsiai).

41 straipsnis: nepateiktas prašymas atlyginti žalą.

III. TEISĖ Į TEISINGĄ BYLOS NAGRINĖJIMĄ (Konvencijos 6 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 17 d. nutartis byloje *De Bruin prieš Nyderlandus* (pareiškimo Nr. 9765/09, svarbos lygis – 2)

Dėl proceso, kuriame buvo apskūstas burmistro sprendimas uždaryti „coffee shop“ dėl lengvųjų narkotikų toleravimo sąlygų pažeidimo

Faktinės aplinkybės

1999 m. spalį pareiškėjas tapo „coffee shop“³, esančio Hagoje, savininku. Ankstesnis savininkas buvo gavęs rašytinį pranešimą, žinomą kaip „toleravimo sprendimas“, iš burmistro, kuriame buvo pažymėta, kad kavinė bus laikoma egzistuojančia lengvųjų narkotikų mažmeninės prekybos vieta. Tai reiškė, kad dėl lengvųjų narkotikų pardavimo kavinėje nebus imtasi jokių administracinių veiksmų, jei bus laikomasi tam tikrų sąlygų. 2001 m. liepą, po pakartotinių išspėjimų, burmistras informavo pareiškėją, kad kavinė bus uždaryta 9 mėnesių laikotarpiui dėl sąlygų, išdėstytų „toleravimo sprendime“, pažeidimo. Pareiškėjas apskundė šį sprendimą nacionaliniams teismams, bet procesą pralaimėjo.

³ „Coffee shop“ – kavinė, kurioje parduvinėjami ir lengvieji narkotikai – vert. past.

Savo skunde Europos Teismui pareiškėjas skundėsi *inter alia* įvairiais Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimais nacionaliniame procese.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Išskyrus tuos atvejus, kai Konvencijos materialiosios nuostatos reikalauja asmenų, pagrįstai įtariamų padarius rimtus pažeidimus, aktyvaus kaltinimo, sprendimai, ar pateikti kaltinimus (nustatyti pažeidimus), nepatenka į Teismo kompetenciją. Nors valstybės institucija galėjo toleruoti draudimo parduoti lengvuosius narkotikus pažeidimus tam tikru mastu ar su tam tikromis sąlygomis, tai nereiškia, kad „teisė“ atlikti veiksmus, draudžiamus teisės, gali kilti iš sankcijų nebuvimo, net jei valstybės institucija atsisakė teisės pateikti kaltinimus. Toks atsisakymas, net jei pateiktas raštu konkrečiam asmeniui, negali būti prilyginamas licencijai, išduodamai pagal įstatymą. Taigi „ginčas“ pareiškėjo atveju, nors neabejotinai tikras ir rimtas, buvo ne dėl teisės, kuri galėtų būti (bent ginčytiniais pagrindais) laikoma pripažinta pagal nacionalinę teisę.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (nesuderinamas *ratione materiae*).

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 29 d. sprendimas byloje *S.C. IMH Suceava S.R.L. prieš Rumuniją* (pareiškimo Nr. 24935/04, svarbos lygis – 2)

Dėl to paties įrodymo skirtingo vertinimo dviejuose teismo sprendimuose be pakankamos motyvacijos

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas, įmonė, buvo apkaltintas tuo, kad pardavinėjo dyzelinį kūrą, sumaišytą su vandeniu. Buvo paimti du šio kuro mėginiai. Institucija, atsakinga už ekspertizę ir pakartotinę ekspertizę, padarė išvadą, kad ištirtas dyzelinis kuras neatitiko nei vieno iš galiojančiuose teisės normose numatytų dyzelinio kuro tipų. Vis dėlto išvadose buvo pažymėta, kad mėginiai buvo taip užplombuoti, kad buvo įmanoma išimti dyzelinio kuro pavyzdžius iš jų plastikinių maišelių nepažeidžiant plombų. Dvi skirtingos institucijos skyrė pareiškėjui dvi baudas. Pareiškėjas, remdamasis pirmiausia tuo faktu, kad mėginiai buvo paimti netinkamai, kreipėsi į teismą prašydamas panaikinti abi sankcijas. Nacionaliniai teismai, sprenddami dėl pareiškėjo pirmojo skundo, kuriuo buvo skundžiamas pirmasis pažeidimo protokolas, nusprendė, kad negalima atsižvelgti į ekspertų išvadas, kadangi mėginiai buvo paimti netinkamai. Todėl teismai nusprendė, kad nepakanka įrodymų kaltinimams pagrįsti. Sprenddami dėl antrojo pareiškėjo skundo, kuriuo pareiškėjas skundė antrąjį pažeidimo protokolą, tie patys nacionaliniai teismai kituose sprendimuose nusprendė, kad ekspertų išvados buvo patikimi įrodymai, kuriais tinkamai pagrįsti kaltinimai pareiškėjui.

Pareiškime Europos Žmogaus Teisių Teismui pareiškėjas skundėsi tuo, jog nacionaliniai teismai tam pačiam įrodymui suteikė skirtingą įrodomąją galią skirtingų procesų metu.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Teismas pakartojo, kad įrodymų priimtumas pirmiausia yra vidaus teisės klausimas ir priklauso nacionalinių teismų jurisdikcijai. Vis dėlto šiuo atveju to paties įrodymo teisėtumas bei patikimumas nacionalinių teismų buvo vertinamas skirtingai. Dėl tokio prieštaringo vertinimo buvo priimti skirtingi teismo sprendimai dėl faktų nustatymo, o būtent dėl to, ar pareiškėjas turėjo dyzelinio kuro, neatitinkančio galiojančių teisės normų. Ta apimtimi, kuria šis įrodymas buvo lemiamas įrodymas nustatant faktus, kyla problema dėl proceso teisingumo. Pagrįsdama antrąjį

sankciją pareiškėjui nacionalinė institucija rėmėsi ne tik ekspertizėmis, bet ir kitais rašytiniais dokumentais. Tačiau nacionaliniai teismai, kurie nagrinėjo pareiškėjo skundą dėl šios sankcijos, nepaminėjo šių dokumentų savo sprendimuose. Pareiškėjas informavo teismus, sprendžiančius dėl šios antrosios sankcijos, kad egzistuoja ankstesnis galutinis teismo sprendimas, kuriame pateikta kitokia išvada dėl įrodymo patikimumo. Nors antrasis teismas paminėjo šį pirmojo teismo sprendimą, tačiau nepateikė pakankamų motyvų, kad paaiškintų, kodėl jis priėmė priešingą sprendimą dėl to paties įrodymo galios. Atsižvelgiant į lemiamą šio įrodymo vaidmenį, teismas privalėjo pateikti konkrečius ir aiškius motyvus. Jų nesant, neįmanoma suprasti, ar teismas tiesiog ignoravo, ar norėjo įrodymą atmesti, ir jei taip, dėl kokių priežasčių.

Išvada: pažeidimas (šeši balsai prieš vieną).

41 straipsnis: neturtinės žalos atlyginimo nebuvo prašyta, turtinės žalos atlyginimo reikalavimas atmestas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 22 d. sprendimas byloje
Sace Elektrik Ticaret ve Sanayi A.Ş. prieš Turkiją
(pareiškimo Nr. 20577/05, svarbos lygis – 1)

Dėl privalomos 10% baudos už nesėkmingą priverstinio pardavimo viešame aukcione apskundimą

Faktinės aplinkybės

Turkijos vykdymo ir bankroto įstatymo 134 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta 10% laimėjusio kainos pasiūlymo vertės dydžio bauda, kai skolininkas nesėkmingai bandė apskusti viešojo aukciono rezultatus, prašydamas juos panaikinti.

Pareiškėjas (įmonė) buvo nubaustas 140 000 eurų dydžio bauda, kai nesėkmingai kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti aukciono dėl jo žemės rezultatus. Nors nacionaliniai teismai nustatė, kad laimėjęs kainos pasiūlymas nesiekė įstatyme numatyto minimumo, kadangi neapėmė pardavimo išlaidų, galiausiai buvo nuspręsta nepanaikinti aukciono rezultatų, kadangi prašymas dėl pardavimo išlaidų buvo atsiimtas.

Europos Teismui pareiškėjas skundėsi, kad didelė bauda, kurią jam buvo įsakyta sumokėti, buvo jo teisės į teismą pažeidimas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Nors baudos nustatymas siekiant užkirsti kelią bylų nacionaliniuose teismuose sankaupai ir užtikrinti teisingumo administravimą nebuvo savaime nesuderinamas su teise į teismą, tačiau baudos dydis buvo svarbus faktorius sprendžiant, ar ši teisė buvo efektyvi.

Net šiuo atveju, kai pareiškėjas turėjo galimybę pasinaudoti visomis teismo proceso stadijomis, žymios finansinės naštos nustatymas pasibaigus procesui gali veikti kaip teisės į teismą apribojimas ir būtų suderinamas su Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi tik jei siektų teisėto tikslo ir būtų proporcingas. Bauda, nustatyta pagal nacionalinį įstatymą, siekė teisėtų tikslų užtikrinti tinkamą teisingumo administravimą ir apsaugoti kitų teises. Vis dėlto, ji negali būti laikoma proporcinga. Pareiškėjo inicijuotas procesas nebuvo tuščias, kadangi jo metu buvo atskleistas aukciono procedūros trūkumas, nors vėliau jis ir buvo ištaisytas. Svarbiausia, finansinė našta pareiškėjui buvo itin didelė (140 000 eurų) ir baudos skyrimas buvo privalomas, nepaliekant nacionaliniams teismams jokios diskrecijos. Tokiomis aplinkybėmis pareiškėjo teisės į teismą ribojimas negali būti laikomas proporcingu siekiamiems teisėtiems tikslams.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: Konvencijos pažeidimo nustatymas yra pakankamas neturtinės žalos atlyginimas; prašymas atlyginti turtinę žalą atmestas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 15 d. sprendimas byloje
Savickas ir kiti prieš Lietuvą
(pareiškimo Nr. 66365/09 ir kt., svarbos lygis – 3)

Dėl pernelyg ilgos teismo proceso trukmės, dėl sumažintų teisėjų atlyginimų

Faktinės aplinkybės

Penki pareiškėjai buvo teisėjai, o viena pareiškėja – mirusio teisėjo žmona. Pareiškėjai skundėsi dėl tariamo Konvencijos 6 straipsnio (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą) 1 dalies pažeidimo, tvirtindami, kad jų administracinių bylų dėl atlyginimų sumažinimo 1999–2003 m. nagrinėjimo trukmė buvo pernelyg ilga, o bylas nagrinėję teismai buvo šališki. Vidutiniškai vieno teisėjo bylos nagrinėjimas administraciniuose teismuose truko apie 9 metus, todėl, pareiškėjų teigimu, procesas tęsėsi nepateisinamai ilgai. Pareiškėjai taip pat skundėsi Konvencijos 13 straipsnio (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę) pažeidimu. 4 pareiškėjai savo peticijose skundėsi ir dėl Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio (nuosavybės apsauga) pažeidimo, teigdami, kad sumažinto atlyginimo kompensavimą apribojus trejais metais buvo atimta jų nuosavybė.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Nagrinėdamas skundus dėl pernelyg ilgos proceso trukmės bei tariamo veiksmingos priemonės dėl to nebuvimo, Teismas visų pirma atkreipė dėmesį į Konvencijos mechanizmo subsidiarų pobūdį ir tai, kad prieš kreipiantis į Teismą būtina panaudoti veiksmingas vidaus teisinės gynybos priemones. Teismas pažymėjo, kad iki šiol, nagrinėdamas su proceso trukme susijusias bylas prieš Lietuvą, ieškinio pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnio nuostatą nebuvo pripažinęs veiksminga priemone Konvencijos požiūriu dėl šios priemonės teisinio tikrumo stokos, t. y. dėl to, jog atitinkamų EŽTT sprendimų priėmimo metu nebuvo tokią priemonę patvirtinančios pakankamai išplėtotos ir aiškios Lietuvos teismų praktikos. Teismas pacitavo Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 16 d. nutarimą, kuriame pabrėžiama, kad asmenys turi teisę reikalauti kompensacijos už žalą, padarytą valstybės institucijų ir pareigūnų neteisėtais veiksmais, net jei įstatymuose to nėra numatyta. Teismas atkreipė dėmesį ir į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką baudžiamosiose bylose, kai, remiantis ir EŽTT praktika, buvo atsižvelgta į pernelyg ilgą baudžiamąjį proceso trukmę ir taikyta švelnesnė bausmė. Ypač išsamiai Teismas apžvelgė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-7/2007, kurioje, remiantis Konstitucija ir Konvencija, Civilinio kodekso 6.272 straipsnio pagrindu buvo sprendžiama dėl žalos atlyginimo priteisimo už pernelyg ilgą proceso trukmę. Teismas, be kita ko, pastebėjo, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas rėmėsi EŽTT praktikoje pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį suformuotais bylos nagrinėjimo trukmės pagrįstumo kriterijais. EŽTT taip pat apžvelgė vėlesnę Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, patvirtinančią veiksmingą galimybę reikalauti žalos atlyginimo remiantis anksčiau minėta Civilinio kodekso nuostata už pernelyg ilgą ir baudžiamosios, ir civilinės bylos nagrinėjimą. Teismas apžvelgė ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010 m. birželio 26 d. nutartį, kurioje, remiantis ir Konvencijos 13 straipsniu, taip pat patvirtintas teisės reikalauti žalos atlyginimo už ilgą administracinės bylos nagrinėjimą veiksmingumas. Pastebėjęs, kad Lietuvos teismai taiko EŽTT praktikoje pernelyg ilgų procesų bylose suformuotus kriterijus, ir atsižvelgęs į precedento reikšmę Lietuvos teisės sistemoje (remiantis ir Konstitucinio Teismo

2006 m. kovo 28 d. nutarimu), Teismas konstatavo, kad yra pasirengęs pripažinti, kad ir kiti teismai laikysis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo suformuotos praktikos. Teismas atkreipė dėmesį, kad greta kompensacinių priemonių Lietuvos institucijos ėmėsi įstatyminių priemonių, kuriomis yra siekiama sutrumpinti bylos nagrinėjimo trukmę. Atsižvelgdamas į visa tai ir ypač į išplėtotą Lietuvos teismų praktiką, Teismas nurodė, kad galimybė reikalauti žalos atlyginimo už ilgą procesą pagal Civilinio kodekso 6.272 straipsnį įgijo pakankamą teisinį aiškumą ir todėl laikytina veiksminga teisinės gynybos priemone. Tuo remdamasis Teismas padarė išvadą, kad pareiškėjų skundai pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį dėl per ilgos proceso trukmės yra nepriimtini dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo.

Skundai dėl teismų šališkumo pagal Konvencijos 6 straipsnį ir skundai pagal Konvencijos 13 straipsnį dėl veiksmingos teisinės gynybos priemonės nebuvimo atmesti kaip aiškiai nepagrįsti. Teismas kaip aiškiai nepagrįstus atmetė ir 4 pareiškėjų skundus dėl 1 Protokolo 1 straipsnio tariamo pažeidimo, susijusio su nepakankamu sumažinto atlyginimo kompensavimu. Teismas priminė, kad nuosavybės teisės apsaugos principai taikytini ir atlyginimams bei socialinėms išmokoms. Nagrinėjamos bylos kontekste Teismas vertino, ar atitinkamai sumažinus teisėjų atlyginimus nebuvo pažeistas teisingos pusiausvyros principas tarp jų ir kitų asmenų interesų, taip pat ar pareiškėjai dėl atlyginimų sumažinimo nepatyrė pernelyg didelės naštos. Teismas pažymėjo, kad atlyginimai buvo sumažinti Lietuvą ištikus netikėtai ekonominei krizei ir ypač pabrėžė, kad atlyginimai buvo mažinami ne vien tik teisėjams, bet ir visam viešajam sektoriui. Teismas ypatingą reikšmę suteikė statistiniams duomenims, pagal kuriuos 1999 m. vidutinis teisėjo atlyginimas buvo 7 784 litai, kai vidutinis atlyginimas viešajame sektoriuje tesiekė 1 171 litų. Tai leido Teismui padaryti išvadą, kad teisėjų atlyginimų sumažinimas nesukėlė grėsmės netekti jų pragyvenimo šaltinio ir nebuvo neproporcingas.

Teismas atkreipė dėmesį, kad 2003 m. pagerėjus valstybės ekonominei situacijai specialiu įstatymu buvo numatytas sumažintos teisėjų atlyginimų dalies kompensavimo mechanizmas, taip pat teisėjai galėjo kreiptis dėl kompensacijos išmokėjimo ir teismine tvarka. Teismas *inter alia* plačiai cituodamas Konstitucinio Teismo jurisprudenciją dėl sumažintų teisėjų atlyginimų, padarė išvadą, kad pareiškėjai šiuo atveju nepatyrė pernelyg didelės naštos, ir kad jų atlyginimų sumažinimas neturėjo poveikio jų nepriklausomumui ar galėjimui oriai vykdyti teisėjo pareigas. Atsižvelgdamas į Vyriausybės pasitelktus argumentus nustatant taupymo priemones bei į juos vėliau patvirtinusią Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, o taip pat į Lietuvos apeliacinio teismo argumentaciją, Teismas konstatavo, kad Lietuvos Valstybė, laikinai sumažinusi atlyginimus teisėjams, neperžengė jai suteiktos veikimo laisvės ir pripažino pareiškėjų peticijas šia apimtimi aiškiai nepagrįstomis.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje

Jokšas prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 25330/07, svarbos lygis – 2)

Dėl teismo pareigos pasisakyti dėl pareiškėjo prašymo išreikalauti įrodymus, kuriais jis grindžia savo reikalavimą, susijusį su diskriminacija

Faktinės aplinkybės

Lietuvos kariuomenės vadas 2002 m. rugpjūčio 5 d. su pareiškėju, turėjusiu vyriausiojo puskarininkio karinį laipsnį, sudarė penkerių metų profesinės karo tarnybos sutartį. Joje, be kita ko, buvo numatyta, kad esant atitinkamoms aplinkybėms sutartis gali būti nutraukta anksčiau laiko pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatyme (toliau – ir KASOKTI) įtvirtintas taisykles.

2006 m. kovo 1 d. dienraštyje „Kauno diena“ buvo paskelbtas straipsnis, kuriame buvo išdėstyta kritiška pareiškėjo nuomonė apie naujai priimtą Kariuomenės drausmės statutą. Šioje publikacijoje, be kita ko, buvo nurodyta, kad pareiškėjas su pastebėjimais ir siūlymu vetuoti minėtą įstatymą buvo kreipęsis į Respublikos Prezidentą. Dėl šių pareiškėjo veiksmų (t. y. bendravimo su žurnalistais ir kreipimosi į Respublikos Prezidentą) buvo pradėtas vidinis tyrimas, kuris vėliau, nenustačius teisės aktų pažeidimų, nutrauktas.

Pareiškėjui sukakus KASOKTĮ numatytą išleidimo į atsargą amžių, 2006 m. birželio 27 d. jis buvo atleistas iš užimamų pareigų ir tų pačių metų liepos 3 d. su juo buvo nutraukta profesinės karo tarnybos sutartis.

Prašydamas panaikinti pastarąjį sprendimą ir gražinti jį į profesinę karo tarnybą, pareiškėjas su skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą. Skunde, be kita ko, teigė, kad jis buvo diskriminuojamas, sprendžiant jo profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo klausimą, *inter alia* dėl jo veiksmų, susijusių su minėtu kreipimusi į dienraščio redakciją. Pareiškėjas nurodė, kad Lietuvos kariuomenėje tarnavo šimtai karių iki pasibaigė su jais sudarytos profesinės karo tarnybos sutartys, nors tarnybos metu jie jau buvo sulaukę išleidimo į atsargą amžiaus. Šiems argumentams pagrįsti pareiškėjas prašė teismo išreikalauti iš karinio dalinio, kuriame jis tarnavo, dokumentus apie jo konkrečiai įvardintų keturių karių tarnybą.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2006 m. spalio 23 d. sprendimu atmetė pareiškėjo skundą kaip nepagrįstą. Šis teismas nepasisakė dėl pareiškėjo argumentų, kad minėtiems keturiems jo dalinio kariams buvo leista toliau tarnauti, nepriklausomai nuo to, jog jie jau buvo sulaukę įstatyme numatyto išleidimo į atsargą amžiaus. Nebuvo atsakyta ir į pareiškėjo prašymą iš dalinio išreikalauti dokumentus apie minėtų karių tarnybą. Dėl šių argumentų nepasisakė ir apeliacinį skundą nagrinėjęs Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, kuris 2007 m. gegužės 22 d. nutartimi pareiškėjo skundą atmetė.

Pareiškėjas kitoje administracinėje byloje taip pat ginčijo minėtą sprendimą atleisti iš užimamų pareigų, formaliai priimtą dar iki sprendimo dėl profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo ir išleidimo į atsargą priėmimo. Bylą nagrinėjęs Vilniaus apygardos administracinis teismas 2007 m. liepos 12 d. sprendimu atsisakė tenkinti pareiškėjo skundą. Šiame sprendime, be kita ko, buvo pasisakyta dėl pareiškėjo užimamų pareigų neįtraukimo į karinių specialistų pareigų, kurias užimantys profesinės karo tarnybos kariai į atsargą gali būti išleidžiami sulaukę 55 metų amžiaus (KASOKTĮ 45 str. 6 d.), sąrašą. Išnagrinėjęs pareiškėjo apeliacinį skundą šioje byloje, 2008 m. gegužės 6 d. nutartimi Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko minėtą pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Manydamas, jog buvo pažeistos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą), 10 (saviraiškos laisvė) ir 14 (diskriminacijos uždraudimas) straipsniuose garantuojamos jo teisės ir laisvės, pareiškėjas kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismui pateiktoje peticijoje Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą pareiškėjas iš esmės grindė aplinkybėmis, jog jo skundą dėl profesinės karo tarnybos sutarties nutraukimo nagrinėję administraciniai teismai apsiribojo tik formaliu KASOKTĮ nuostatų aiškinimu ir taikymu, visiškai ignoruodami jo argumentus dėl galimos diskriminacijos ir pakartotinius prašymus iš karinio dalinio, kuriame jis tarnavo, išreikalauti duomenis apie minėtų keturių karių, kurie buvo sulaukę įstatyme numatyto išleidimo į atsargą amžiaus, bet kuriems buvo leista tarnauti iki pasibaigs jų profesinės karo tarnybos sutartys, tarnybą.

Vertindamas pareiškėjo teiginius, Teismas pažymėjo, kad vienas iš teisingo teismo proceso elementų yra teisė į rungtynišką procesą. Kiekvienai šaliai iš principo turi būti suteikiama galimybė pristatyti bet kokius įrodymus, reikalingus skundo patenkinimui (žr. 1997 m. kovo 18 d. sprendimo byloje *Mantovanelli prieš Prancūziją* 33 par.). Dar daugiau, teismo proceso metu būtina užtikrinti

šalių lygybę tam, kad kiekviena šalis turėtų pagrįstą galimybę išreikšti savo poziciją, *inter alia* pateikti įrodymus tokiomis sąlygomis, kurios užtikrina ne blogesnę padėtį lyginant su oponentu (žr. 1993 m. spalio 27 d. sprendimo byloje *Dombo Beheer B.V. prieš Nyderlandus* 33 par.; 1997 m. gruodžio 19 d. sprendimo byloje *Helle prieš Suomiją* 53–54 par.). Šiuo aspektu Teismas, priminęs kad faktų ir įrodymų vertinimas yra ne jo, o nacionalinių teismų prerogatyva, kad Konvencija nenustato taisyklių dėl įrodymų leistinumų ir šis klausimas yra nacionalinės teisės reglamentavimo dalykas, toliau vertino, ar visas Lietuvos teismuose vykęs procesas, įskaitant klausimus dėl įrodymų rinkimo, buvo teisingas.

Šiuo aspektu Teismas pastebėjo, kad nepaisant pareiškėjo pateiktų argumentų, administraciniai teismai apsiribojo Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo nuostatų taikymu, vertindami, ar atleidimas iš karo tarnybos buvo pateisinamas pagal šio įstatymo 38 straipsnio 1 dalies 7 punktą, t. y. dėl pareiškėjo amžiaus. Vyriausybė patvirtino, kad teismams pripažinus, jog pareiškėjo atleidimas iš profesionalios karo tarnybos, remiantis šiuo pagrindu, buvo teisėtas, kitos aplinkybės, *inter alia* susijusios su tariama diskriminacija bei kitais keturiais pareigūnais, tapo nereikšmingos, nagrinėjant pareiškėjo skundą. Teismas su tokia pozicija nesutiko. Vengdamas savo vertinimu pakeisti nacionalinių teismų pateiktą faktų ir įrodymų įvertinimą, Teismas vis dėlto pažymėjo, kad pareiškėjo skunde nurodytas diskriminacijos aspektas turėjo būti administracinių teismų aptartas. Teismo vertinimu, nors nacionaliniai teismai pagal galiojančią teisę nebuvo saistomi pareigos išreikalauti iš kariuomenės vado pareiškėjo nurodytus įrodymus, kuriuos jis pats neturėjo galimybių gauti, ir nepaisant to, ar kitų keturių pareigūnų karo tarnybos istorija galėjo pagrįsti pareiškėjo argumentus, šie įrodymai greičiausiai būtų turėję reikšmingos įtakos pareiškėjo skundo išnagrinėjimui teisme (žr. 1997 m. kovo 18 d. sprendimo byloje *Mantovanelli prieš Prancūziją* 36 par.). Teismas atkreipė dėmesį, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies nuostatos įpareigoja teismus pagrįsti savo sprendimus, tačiau negali būti suprantamos kaip reikalaujančios pateikti detalų kiekvieno skundo argumento įvertinimą (1994 m. balandžio 19 d. sprendimo byloje *Van de Hurk prieš Nyderlandus* 61 par.). Vis dėlto, atsižvelgęs į tai, kad pareiškėjas išsamiai nurodė, kokius konkrečius įrodymus jis pageidauja gauti ir kokia jų tiesioginė reikšmė tiek jo skundui, tiek teismo sprendimui, bei laikydamasis pozicijos, jog toje bylos nagrinėjimo stadijoje dar nebuvo aišku, ar šie įrodymai buvo būtini, siekiant išspręsti pareiškėjo skundą dėl diskriminacijos, Teismas konstatavo, kad administraciniams teismams nepadėjus pareiškėjui gauti įrodymus ir jų neįvertinus bei nepateikus argumentų, kodėl tai nėra būtina, buvo paneigta pareiškėjo teisė pasinaudoti veiksmingomis priemonėmis, siekiant pagrįsti savo reikalavimą. Teismo vertinimu, sprendžiant ginčus dėl asmens civilinio pobūdžio teisių, tokių kaip nagrinėjamu atveju, ši ribota patikra negali būti pripažinta veiksminga teismine patikra Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies prasme (žr. *mutatis mutandis* 2012 m. liepos 10 d. sprendimo byloje *K.M.C. prieš Vengriją*, pareiškimo Nr. 19554/11, 35 paragrafą ir jame nurodytą teismų praktiką). Atsižvelgęs į tai, kas paminėta, Teismas nusprendė, kad administraciniuose teismuose vykęs procesas, vertinant jį kaip visumą, neatitiko Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų teisingo bylos nagrinėjimo reikalavimų. Taigi minėta nuostata buvo pažeista. Dėl šio pažeidimo pareiškėjo naudai iš Lietuvos valstybės buvo priteistas 6 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas.

Pareiškėjas Teismui pateiktoje peticijoje taip pat kėlė klausimą dėl galbūt neteisėto jo saviraiškos laisvės, saugomos Konvencijos 10 straipsniu, suvaržymo, kurį teigė patyręs po minėtų kritinių pasisakymų dienraštyje „Kauno diena“, bei dėl galimos diskriminacijos atleidžiant jį iš pareigų pagal Konvencijos 14 straipsnį.

Pirmuoju aspektu Teismas pažymėjo, jog nėra prielaidų neabejotinai konstatuoti, kad nagrinėtu atveju pareiškėjo išleidimu į atsargą buvo siekiama nubausti už jo nuomonės viešą reiškimą, nenustatyta jokių aiškių saviraiškos laisvės apribojimo faktų. Teismas papildomai pastebėjo, kad po minėtų publikacijų viešo paskelbimo nebuvo keičiami pareiškėjo užimamas pareigas reglamentuojantys teisės aktai, nebuvo jokių viešų vadovaujančias pareigas Lietuvos kariuomenėje užimančių asmenų pareiškimų, kad pareiškėjas turi būti atleistas iš tarnybos. Teismas

taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika dėl imperatyvios pareigos išleisti į atsargą profesinės karo tarnybos kari, šiam sukakus įstatyme numatytą amžių, buvo nuosekli.

Galiausiai Teismas atmetė pareiškėjo argumentus dėl galimos jo diskriminacijos minėtų keturių tame pačiame kariniame dalinyje tarnavusių karių atžvilgiu. Iš pateiktų duomenų apie šių karių profesinę karo tarnybą buvo matyti, jog šiems asmenims, nepriklausomai nuo to, kad suėjo įstatyme nustatytas išleidimo į atsargą amžius, buvo leista tęsti tarnybą iki pasibaigs jų profesinės karo tarnybos sutartys dėl to, jog jie, skirtingai nei pareiškėjas, užėmė karinių specialistų pareigas.

Šiomis aplinkybėmis Teismas pripažino, kad Konvencijos 10 straipsnis, vertinant jį savarankiškai ar kartu su 14 straipsniu, apžvelgiamu atveju nebuvo pažeistas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje
Varnienė prieš Lietuvą
(pareiškimo Nr. 42916/04, svarbos lygis – 3)

Dėl teismo pirmininko teikimo atnaujinti procesą

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja į Europos Žmogaus Teisių Teismą kreipėsi dar 2004 metais, skųsdamasi dėl jos teisių pažeidimo nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą procese. Pareiškėjos teigimu, buvo pažeisti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis ir 1 Protokolo 1 straipsnis, nes valstybė neatkūrė nuosavybės teisių į greta jai priklausančių pastatų esantį žemės sklypą, o jai palankus teismo sprendimas buvo panaikintas, nepaisant *res judicata* principo.

2000 m. vietos savivaldos institucijos atkūrė pareiškėjos teisę į jos motinai iki nacionalizacijos priklausiusį žemės sklypą šalia gyvenamojo namo Vilniuje Valakupiuose. Pareiškėja kreipėsi į teismą, reikalaujama, kad jai būtų natūra gražintas ir 33 arų sklypas, esantis toje pačioje teritorijoje šalia gyvenamojo namo.

2001 m. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė pareiškėjos prašymą kaip nepagrįstą. Teismas pažymėjo, kad žemės sklypas, kurį pareiškėja norinti atgauti natūra, patenka į valstybinės reikšmės miško teritoriją. Atsižvelgus į tai, kad pagal nustatytą teisinį reguliavimą, valstybinės reikšmės miškai gali būti tik valstybės nuosavybė, pareiškėjos skundas atmestas.

2002 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas patenkino pareiškėjos apeliacinį skundą. LVAT nurodė, kad nėra neginčijamų faktinių duomenų apie tai, kad bylai reikšmingu metu žemės plotas pateko į valstybinės reikšmės miško teritoriją. Taigi LVAT įpareigojo vietos savivaldos institucijas atkurti pareiškėjos nuosavybės teises į 33 arų sklypą prie gyvenamojo namo Valakupiuose.

2003 m. pareiškėja kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, teigdama, kad 2002 m. LVAT nutartis nevykdoma. Teismas patenkino pareiškėjos skundą, tačiau Vilniaus miesto savivaldybė apskundė tokį sprendimą, motyvuodama tuo, kad ginčytinas sklypas patenka į valstybinės reikšmės miško teritoriją.

2004 m. vasario 9 d. LVAT pirmininkas padavė teikimą atnaujinti procesą byloje, kurioje LVAT priėmė palankų pareiškėjai sprendimą. Pirmininkas nurodė, kad nors LVAT teisėjų kolegija, nagrinėjusi pareiškėjos bylą, nenustatė, jog ginčo žemė yra valstybinės reikšmės miškas, tačiau kompetentingų valstybės institucijų pateikti duomenys suponuoja išvadą, jog ginčo žemė gali būti saugoma teritorija.

2004 m. vasario 24 d. administracinė byla buvo atnaujinta. Prašymą atnaujinti procesą išnagrinėjusi teisėjų kolegija pažymėjo, kad LVAT, priimdamas 2002 m. nutartį, galėjo suklysti vertindamas, ar ginčijamas žemės sklypas priklausė valstybinės reikšmės miškui. Tais pačiais metais LVAT priėmė naują nutartį, kuria panaikino savo 2002 m. nutartį, be kita ko, nurodydamas,

kad 2001 m. Vilniaus apygardos administracinio teismo priimtas sprendimas iš esmės buvo pagrįstas ir teisėtas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo

Sprendamas byla iš esmės, Teismas pabrėžė, kad asmens teisė kreiptis į teismą, garantuojama Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama kartu su Konvencijos Preambulės nuostatomis, kurios įtvirtina, jog teisinės valstybės principas kyla iš visoms susitariančioms valstybėms bendrų konstitucinių tradicijų. Vienas iš fundamentalių teisinės valstybės aspektų yra teisinio saugumo principas, kuris, be kita ko, reikalauja nekvestionuoti klausimų, galutinai išspręstų teismų (žr. 2001 m. sausio 23 d. sprendimo byloje *Brumarescu* prieš *Rumuniją* [DK] 61 paragrafą, pareiškimo Nr. 28342/95). Teisinis saugumas suponuoja *res judicata* principo, t. y. teismo sprendimų galutinumo, laikymąsi. Šis principas pabrėžia, kad nė viena šalis neturi teisės siekti galutinio ir įsigaliojusio teismo sprendimo peržiūros vien tam, kad byla būtų išnagrinėta iš naujo. Aukštesnio teismo galios atnaujinti procesą turi apsiriboti teisės taikymo klaidų taisymu, tačiau ne nauja bylos peržiūra iš esmės. Proceso atnaujinimas neturėtų būti paslėpta apeliacija. Vien dviejų skirtingų nuomonių buvimas dėl tam tikro klausimo nėra pakankamas pagrindas atnaujinti procesą. Nukrypimas nuo šio principo yra įmanomas tik tuomet, jei yra būtinas dėl svarių ir įtikinamų aplinkybių (žr. 2003 m. gruodžio 3 d. sprendimo byloje *Ryabykh* prieš *Rusiją* 52 paragrafą, pareiškimo Nr. 52854/99; 2005 m. lapkričio 8 d. sprendimo byloje *Asito* prieš *Moldovą* 46 paragrafą, pareiškimo Nr. 40663/98).

Teismas pabrėžė, kad galutinis 2002 m. LVAT sprendimas buvo teisminių procesų dviejose instancijose, *inter alia* Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, rezultatas. Šie teismo procesai išsprendė tarp pareiškėjos ir valstybės kilusį ginčą dėl pareiškėjos teisės į nuosavybę. Teisinio saugumo principas reikalauja teismų iš esmės išspręstą ginčą laikyti išspręstu visiems laikams.

Teismas pažymėjo, kad 2002 m. LVAT sprendimo patikra buvo pradėta, atsižvelgus į LVAT pirmininko, kuris nebuvo bylos šalis, teikimą atnaujinti procesą ABTĮ 154 straipsnio 2 dalies nustatyta tvarka. Teismas atkreipė dėmesį, kad nuo pareiškėjai palankaus galutinio teismo sprendimo priėmimo iki proceso atnaujinimo praėjo dveji metai. Šiuo aspektu Teismas priminė, kad panašiomis aplinkybėmis savo praktikoje yra pripažinęs Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą ir dėl 14 mėnesių laikotarpio (žr., *mutatis mutandis*, 2006 m. rugsėjo 28 d. sprendimo byloje *Prisyazhnikova ir Dolgopolov* prieš *Rusiją* 25 paragrafą, pareiškimo Nr. 24247/04). Be to, tiek LVAT pirmininkas, tiek teisėjų kolegija, atnaujinusi procesą pareiškėjos byloje, rėmėsi tokiais pačiais argumentais, kuriuos Vilniaus savivaldos institucija jau buvo nurodžiusi 2002 m. vykusio teismo nagrinėjimo metu. Atsižvelgus į tai, kad šie argumentai jau buvo įvertinti ir atmesti apeliacijos LVAT metu, proceso atnaujinimas gali būti vertinamas kaip vietos savivaldos institucijos bandymas išspręsti ginčą iš naujo, remiantis argumentais, kurie buvo atmesti apeliacijos metu.

Šiame kontekste Teismas priminė savo praktiką, susijusią su viešuoju interesu gamtos ir miškų apsaugos srityje, bei pabrėžė, jog finansiniams imperatyvams ar netgi tam tikroms fundamentalioms teisėms, tokioms kaip nuosavybė, neturėtų būti suteikiamas prioritetas prieš interesus, susijusius su aplinkos apsauga. Vis dėlto šiuo aspektu patikrinęs bylą, Teismas nusprendė, kad proceso atnaujinimas buvo vien bylos nagrinėjimas iš naujo. Teismas pabrėžė, kad 2004 m. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas bylą po proceso atnaujinimo, vertino bylos faktines aplinkybes. Tokiu būdu 2004 m. LVAT sprendimas buvo valstybei suteiktas antrasis šansas siekti, kad iš naujo būtų išnagrinėtas kilęs ginčas, nepaisant to, jog ši byla jau buvo išspręsta galutiniu teismo sprendimu, o teismo procese dalyvavo kompetentinga valstybės institucija ir jai

buvo suteikta galimybė pasinaudoti visomis procesinės gynybos priemonėmis tam, kad apgintų valstybės interesus.

Tai, kad teismo proceso metu bylos šalys turi nesutampančius požiūrius, kaip turėtų būti vertinami faktai ir taikoma materialinė teisė, neišvengiama. Teismai turi įvertinti šiuos argumentus teisingo ir rungtyniško proceso metu (2007 m. sausio 18 d. sprendimo byloje *Kot prieš Rusiją* 29 paragrafas, pareiškimo Nr. 20887/03). Tuo metu nagrinėjamu atveju bylos esmė, prieš ją atnaujinant, buvo įvertinta tiek pirmosios instancijos, tiek apeliacinės instancijos teismų. Ginčo dėl to, jog teismai viršijo savo įgaliojimus ar proceso metu buvo padaryta esminių pažeidimų, nėra. Teismas atkreipė dėmesį, kad priimdamas 2004 m. sprendimą, LVAT nenurodė jokių teisinio reguliavimo pakeitimų, įsigaliojusių po 2002 m. Šią išvadą patvirtino ir tai, kad galiausiai buvo konstatuota, jog pirmosios instancijos teismas iš esmės buvo priėmęs teisingą sprendimą.

Atsižvelgęs į paminėtus argumentus, Teismas nusprendė, jog proceso atnaujinimas pareiškėjos byloje bei 2002 m. LVAT sprendimo panaikinimas pažeidė teisinio saugumo principą ir pareiškėjos teisę į teisingą bylos išnagrinėjimą, įtvirtintą Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje.

Dėl Konvencijos Pirmojo Protokolo 1 straipsnio pažeidimo

Sprenddamas dėl pareiškėjos nuosavybės teisių apsaugos, Teismas visų pirma pažymėjo, kad tuo metu galutiniu laikytu 2002 m. teismo sprendimu kompetentinga valstybės institucija buvo įpareigota atkurti pareiškėjos nuosavybės teises į 0,33 ha žemės plotą, esantį greta gyvenamojo namo adresu Svajonių g. 43, Vilnius. Atsižvelgus į teismo įpareigojimo tikslumą, pripažinta, kad Lietuvos teismo sprendimas suteikė pareiškėjai įgyvendinamą teisinį reikalavimą, kuris gali būti pripažintas „nuosavybe“ Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio prasme. Teismas atkreipė dėmesį, kad nepaisant visų pareiškėjos pastangų, teismo sprendimas įgyvendintas nebuvo dėl Vilniaus vietos savivaldos institucijos neveikimo. Dar daugiau, procesą byloje atnaujinus, pareiškėja neteko visų teigiamų jai palankaus teismo sprendimo sukurtų pasekmių. Atsižvelgęs į tai, Teismas pripažino, kad valstybė pažeidė pareiškėjos teisę netrukdomai įgyvendinti nuosavybės teises.

Sprenddamas, ar toks trukdymas gali būti pateisinamas, Teismas atsižvelgė į Vyriausybės argumentą, kad pareiškėjai išliko teisė atkurti nuosavybės teises į jos motinai priklausiusią žemę kitais būdais, t. y. nebūtinai natūra turėtoje vietoje. Šiuo aspektu Teismas dar kartą priminė savo praktiką, pagal kurią individų teisėms neturėtų būti suteikiamas prioritetas, sprendžiant aplinkos apsaugos klausimus. Vis dėlto Teismas pažymėjo, kad šioje byloje jau pripažintas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas dėl to, jog galutinis teismo sprendimas, kuriuo buvo išspręstas tarp pareiškėjos ir valstybės kilęs ginčas dėl nuosavybės, buvo panaikintas. Remdamasis šia aplinkybe, Teismas darė išvadą, jog iš pareiškėjos nuosavybės buvo atimta, neturint tam teisinio pagrindo. Visa tai apibendrinus, konstatuotas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimas.

Teismas pareiškėjai priteisė 8 000 eurų neturtinei žalai atlyginti.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje *Nekvedavičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 1471/05, svarbos lygis – 3)

Dėl pernelyg ilgai neįvykdyto teismo sprendimo nuosavybės teisių atkūrimo srityje

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjo, kuris kreipėsi į EŽTT, tėvui nuosavybės teise priklausė žemės sklypas su dviem namais Kauno centre. Sklypas buvo nacionalizuotas per Sovietų okupaciją 1940-aisiais. 1948 m. namų nuosavybės teisė atiteko ankstesnei pareiškėjo tėvo žmonai, kuri ten toliau gyveno. Nuo 1964 m. iki 1968 m. namai buvo perleisti tretiesiems asmenims.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę 1990 m., pareiškėjas kreipėsi į atitinkamas valstybės institucijas, prašydamas grąžinti jam nuosavybę natūra pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą. Jis pateikė užpildytus prašymus 1997 m. ir 1999 m.

Pareiškėjo bandymas atgauti namų nuosavybės teisę buvo nesėkmingas – 2001 m. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimu buvo pripažinta, jog pirmosios instancijos teismas priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, nustatęs, jog namai buvo išlikę privačia nuosavybe ir jie priklausė ankstesnei pareiškėjo tėvo žmonai.

Tačiau dėl pareiškėjo nuosavybės teisės į žemės sklypą Kauno apygardos administracinis teismas 2001 m. lapkričio 27 d. priėmė sprendimą jo naudai – Kauno apskrities viršininkas buvo įpareigotas atstatyti pareiškėjo nuosavybės teisę atsižvelgiant į Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo nuostatas. Grąžinti žemės natūra nebuvo galimybės, kadangi ji jau buvo naudojama kitų asmenų. Nors dėl nuosavybės teisių atkūrimo pareiškėjas kreipėsi ir į viešojo administravimo institucijas, ir į teismus, tačiau jam nebuvo paskirta jokia kompensacija.

Manydamas, jog buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (teisė į teisingą bylos nagrinėjimą), 1 Protokolo 1 straipsnis (nuosavybės apsauga), pareiškėjas kreipėsi į EŽTT ir teigė, jog 2001 m. lapkričio 27 d. teismo sprendimas buvo neįvykdytas, o Lietuvos institucijos nesuteikė jam žemės sklypo natūra ar tinkamos kompensacijos.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo

Pareiškėjas teigė, jog buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, kadangi nebuvo įvykdytas 2001 m. lapkričio 27 d. teismo sprendimas. Pareiškėjas taip pat skundėsi pernelyg ilgu restitucijos procesu.

EŽTT pažymėjo, jog 2001 m. lapkričio 27 d. teismo sprendimas garantavo pareiškėjui jo nuosavybės teisių į žemės sklypą atstatymą, kaip tai apibrėžta Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme. Nors teismo sprendime konkrečiai nebuvo nurodyta restitucijos forma, tačiau buvo pažymėta, kad žemės sklypo grąžinimas natūra negalimas. Taigi valdžios institucijoms teko pareiga nustatyti kompensacijos formą ir dydį.

EŽTT taip pat atkreipė dėmesį, jog valdžios institucijos privalėjo priimti sprendimą dėl restitucijos po šešių mėnesių nuo pirmojo pareiškėjo kreipimosi. Kadangi pareiškėjas pirmąjį prašymą pateikė 1997 m., todėl jau teismo sprendimo priėmimo dieną buvo vėluojama įvykdyti paminėtą pareigą. Tuo remdamasis, EŽTT konstatavo, kad nuo pat įsigaliojimo, 2001 m. lapkričio 27 d., teismo sprendimas turėjo būti vykdomas be jokio delsimo ir todėl nebuvo būtina nustatyti tikslų jo įvykdymo terminą.

Teismas vertino, ar valdžios institucijos ėmėsi greitų ir būtinų priemonių tam, kad teismo sprendimas būtų kruopščiai įvykdytas. Atsižvelgęs į jų veiksmus, EŽTT konstatavo, jog jie buvo neefektyvūs, pasikartojantys ir nenukreipti į pareiškėjo teisių atstatymą. Teismas taip pat atkreipė dėmesį, jog valdžios institucijų veiksmai buvo nesuderinti. Teismas pažymėjo, jog nors nagrinėjamu atveju pareiškėjas nesutiko su pradiniu valdžios institucijų pasiūlymu dėl kompensacijos formos, pareiškėjo sutikimas dėl konkrečios kompensacijos formos valdžios institucijų nesaistė ir jos turėjo diskreciją nuspręsti dėl jos. Be to, pagal EŽTT praktiką, tais atvejais, kai yra priimtas pareiškėjui palankus teismo sprendimas prieš valstybę, tokio sprendimo įvykdymo našta tenka valdžios institucijoms, kurios turi imtis visų įmanomų priemonių, kad sprendimas būtų įvykdytas kuo greičiau, taip išvengiant Konvencijos pažeidimo. Nepaisant to, kad pareiškėjas buvo įtrauktas į 2011 m. patvirtintą asmenų, kuriems numatoma atstatyti nuosavybės teises suteikiant žemės sklypus, sąrašą, tačiau daugiau jokių veiksmų nebuvo imtasi.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, EŽTT konstatavo, kad nacionalinės valdžios institucijos neįvykdė joms 2001 m. lapkričio 27 d. sprendimu nustatytų pareigų ir tuo pažeidė

tinkamo teisingumo administravimo principą. Be to, nuo šio teismo sprendimo priėmimo praėjo daugiau nei 11 metų, todėl teismas ne tik pripažino šią situaciją apgailėtina (*angl. regrettable*), bet ir konstatavo, kad ji iš esmės sumažina Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos teisės apsaugą.

EŽTT konstatavo, kad daug metų nesiimdamas tinkamų priemonių teismo sprendimui įvykdyti, Lietuvos institucijos pažeidė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.

Dėl Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimo

Pareiškėjas teigė, jog pernelyg ilgą laiką jam nesuteikiant žemės sklypo natūra ar tinkamos kompensacijos už jį, buvo pažeistos jo teisės, garantuojamos Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio (nuosavybės apsauga).

EŽTT, remdamasis savo praktika, pažymėjo, jog įpareigojančio galutinio teismo sprendimo neįvykdymas reiškia Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimą. Teismas pabrėžė, jog praėjo daugiau nei 14 metų nuo to laiko, kai pareiškėjas pateikė prašymą dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Pareiškėjas laukė daugiau nei 11 metų, kol bus įvykdytas 2001 m. lapkričio 27 d. teismo sprendimas. Tačiau nuo 2007 m. dėl to nebuvo atlikta jokių veiksmų, procedūra visiškai sustojo. Be to, visiškai nebuvo apibrėžta, ar pareiškėjui bus suteiktas žemės sklypas ar kompensacija, kada tai bus padaryta, ir kokia apimtimi.

Nurodytas aplinkybes EŽTT įvertino kaip trukdymą pareiškėjui naudotis Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio suteikiamomis teisėmis. Teismas vertino, ar toks trukdymas gali būti laikomas pateisinamu. EŽTT atkreipė dėmesį, jog Vyriausybė nenurodė jokių išskirtinių aplinkybių, kurios pateisintų teismo sprendimo įvykdymo ir restituciją numatančių įstatymų įgyvendinimo vilkinimą. Nors valstybė, sprendama tokio pobūdžio klausimus, susiduria su įvairiomis sudėtingomis teisinėmis ir faktinėmis kliūtimis, pripažinta, kad šioje byloje būtent valstybės atsakomybei priskirtinas trukdymas pasinaudoti nuosavybės teise.

EŽTT atkreipė dėmesį, kad nors pareiškėjas ir yra įtrauktas į anksčiau paminėtą specialų sąrašą, tačiau konkrečiai nėra apibrėžta, kada naujas žemės sklypas jam bus paskirtas. Teismas pabrėžė, kad būtent neapibrėžtumas yra faktorius, į kurį turi būti atsižvelgta vertinant valstybės elgesį.

Teismas konstatavo, jog valstybės institucijos neveikė vadovaudamosi gero administravimo principu tam, kad užtikrintų tinkamą pareiškėjo nuosavybės teisių apsaugą. Pareiškėjo teisėtai lūkestis gauti kompensaciją, numatytą nacionaliniuose įstatymuose, buvo neteisėtai pažeistas. Teismas pripažino, kad buvo sutrikdytas balansas tarp viešojo ir pareiškėjo asmeninio intereso, ir jis buvo apkrautas pernelyg didele našta.

Išvada: 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimas.

Atsižvelgęs į tai, jog pareiškėjas dėl aptartų Konvencijos pažeidimų patyrė sielvartą ir nusivylimą, teismas priteisė jam 7 800 eurų dydžio neturtinės žalos atlyginimą.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje *Nikolova ir Vandova prieš Bulgariją* (pareiškimo Nr. 20688/04, svarbos lygis – 1)

Dėl uždaro teismo proceso motyvuojant tuo, kad tam tikri dokumentai klasifikuoti kaip „slapti“

Faktinės aplinkybės

2001 m. pirmoji pareiškėja, tuo metu dirbusi policijos pareigūne, buvo apkaltinta kyšininkavimu ir kliudymu vykdyti teisingumą. Pirmosios instancijos teismas pripažino ją kalta,

tačiau apeliacinės instancijos teismai keletą kartų grąžino bylą pakartotiniam tyrimui, ir galiausiai nutraukė procesą dėl procedūrinių trūkumų. Dėl pradėto baudžiamojo proceso buvo inicijuotas tarnybinis tyrimas ir skirta drausminė nuobauda – atleidimas iš pareigų. Pirmoji pareiškėja apskundė šią nuobaudą teismui ir pasisamdė advokatę, antrąją pareiškėją, atstovauti jos interesus. 2002 m. Vidaus reikalų ministerija persiuntė Vyriausiajam administraciniam teismui dokumentus, susijusius su pirmosios pareiškėjos atleidimu iš darbo ir, remdamasi tuo, kad kai kurie dokumentai buvo įslaptinti, paprašė, kad byla būtų nagrinėjama uždareme teismo posėdyje. Antroji pareiškėja, kaip pirmosios pareiškėjos advokatė, paprašė leidimo susipažinti su byla. Tačiau jai tai nebuvo leista remiantis tuo, kad byla buvo pažymėta kaip „slapta“, ir advokatė neturėjo būtino leidimo, kad galėtų susipažinti su tokia informacija. Pagal 2002 m. įstatymą dėl įslaptintos informacijos apsaugos, toks leidimas galėjo būti suteiktas tik su sąlyga, kad būtų atliktas jos saugumo patikrinimas, tačiau ji su tuo nesutiko. Pirmoji pareiškėja nusprendė pati ginti savo teises byloje. Ji paprašė teismo sustabdyti bylą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar teisės normos, kuriose nustatyti reikalavimai advokatams būti patikrintiems tam, kad galėtų susipažinti su slapta informacija, neprieštarauja Konstitucijai. Toks jos prašymas buvo atmestas. Taip pat buvo atmestas ir pareiškėjos skundas dėl jos atleidimo iš pareigų. Kadangi byla buvo įslaptinta, pirmoji pareiškėja iš pradžių negalėjo gauti sprendimų kopijų, jie taip pat nebuvo paskelbti Vyriausiojo administracinio teismo tinklalapyje. Jai buvo leista tik susipažinti su teismo sprendimais teismo raštinėje. Byla buvo išslaptinta 2009 m. liepą, praėjus įstatyme numatytam penkerių metų terminui.

Remdamasi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi (teisė į teisingą teismą), pirmoji pareiškėja skundėsi, kad teismo procesas dėl jos atleidimo nebuvo viešas ir Vyriausiojo administracinio teismo sprendimai nebuvo paskelbti viešai bei buvo neprieinami visuomenei. Ji taip pat teigė, kad Vyriausiasis administracinis teismas nebuvo nepriklausomas ir nešališkas, nusprenddamas įslaptinti teismo procesą Vidaus reikalų ministerijos prašymu, buvo pažeistas šalių lygiateisiškumo principas. Remdamasi Konvencijos 6 straipsnio 2 dalimi (nekaltumo prezumpcija), ji taip pat teigė, kad jos atleidimo pripažinimas teisėtu prilygo konstatavimui, kad ji buvo kalta dėl kyšininkavimo, nors baudžiamajame procese jos kaltė nebuvo nustatyta. Antroji pareiškėja teigė, kad įpareigojimas pereiti saugumo patikrinimą tam, kad galėtų ginti savo klientę, buvo Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Teismas pakartojo, kad nacionaliniams teismams įmanoma konkrečiu atveju nuspręsti nukrypti nuo fundamentalaus teismo proceso viešumo principo – tuo atveju, kai siekiama apsaugoti viešąjį interesą. Tačiau civilinis procesas, vykstantis uždareme teismo posėdyje pagal bendrą ir absoliučią taisyklę, priešingai, būtų laikomas neatitinkančiu Konvencijos reikalavimų. Nagrinėjamu atveju teismo procesas buvo uždaras ne dėl bendros ir absoliučios taisyklės, bet dėl to, kad teismas, prašomas vienos iš šalių, t. y., Vidaus reikalų ministerijos, taip nusprendė tuo pagrindu, kad kai kurie dokumentai, pateikti Vidaus reikalų ministerijos, buvo įslaptinti ir turėjo žymą „slaptai“. Atsižvelgiant į tuose dokumentuose esančios informacijos pobūdį (tai informacija, susijusi su metodais, policijos naudojamais siekiant užkardyti nusikaltimus), Bulgarijos institucijos turėjo teisėtą interesą saugoti šių dokumentų konfidencialumą. Be to, nebuvo įrodymų, kurie patvirtintų, kad sprendimas įslaptinti šiuos dokumentus būtų buvęs šališkas, netinkamas ar turėtų kitokią tikslą nei siekiamas teisėtas interesas.

Vis dėlto EŽTT priminė, kad vien tik įslaptintų dokumentų buvimas byloje automatiškai nepateisina visuomenės pašalinimo iš teismo proceso, kai nevertinamas tokio pašalinimo reikalingumas pasveriant teismo proceso viešumo principą vienoje svarstyklių pusėje bei viešosios tvarkos ir nacionalinio saugumo imperatyvus kitoje. Taigi prieš pašalinant visuomenę iš konkrečios bylos, teismas turėjo konkrečiai nuspręsti, ar toks pašalinimas buvo būtinas viešojo intereso apsaugai, ir turėjo jį riboti tik tiek, kiek buvo griežtai būtina siekiant įgyvendinti šį tikslą.

Nagrinėjamu atveju Vyriausiasis administracinis teismas pateisino savo sprendimą vien tik tuo, kad byloje buvo įslaptintų dokumentų. Jis nevertino, ar tie dokumentai buvo susiję su bylos esme, ar jų buvimas byloje buvo būtinas, jis taip pat nesiėmė priemonių riboti viešumo trūkumo padarinius (pavyzdžiui, varžydamas galimybę susipažinti tik su tam tikrais dokumentais ar nagrinėdamas bylą tik kai kuriuose uždaruose teismo posėdžiuose). Atrodo, kad tokia situacija susidarė dėl to, jog taisyklės dėl teismo bylų įslaptinimo buvo taikomos automatiškai net ir tais atvejais, kai tik vienas dokumentas byloje buvo įslaptintas. Taigi EŽTT nebuvo įtikintas, kad šiuo atveju teismo proceso uždarymas buvo griežtai reikalingas tam, kad būtų apsaugotas konkrečių dokumentų slaptumas. Konstatuotas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas dėl teismo proceso uždarymo.

Teismas taip pat pažymėjo, kad dėl to, jog pirmosios pareiškėjos byla buvo pažymėta kaip „slapta“, sprendimai nebuvo viešai paskelbti ir visuomenė negalėjo su jais susipažinti iki 2009 m., praėjus daugiau nei penkeriems metams nuo Vyriausiojo administracinio teismo sprendimo paskelbimo. Kai byloje yra konfidencialios informacijos, yra būdų, kuriais galima užtikrinti tam tikrą sprendimų viešumą kartu apsaugant jautrios informacijos slaptumą. Taigi EŽTT nebuvo įtikintas, kad dėl konfidencialios informacijos byloje apsaugos buvo būtina riboti visų teismo sprendimų šioje byloje viešumą, ypač tokį ilgą laiką. Be to, galimybės susipažinti su teismo sprendimu ribojimas buvo automatinio visos bylos įslaptinimo rezultatas, nacionaliniams teismams neįvertinus tokios priemonės būtinumo ir proporcingumo konkrečiu atveju. Taigi EŽTT konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą dėl nesuteikimo galimybės visuomenei susipažinti su teismo sprendimais šioje byloje.

Dėl tariamo Vyriausiojo administracinio teismo nepriklausomumo ir nešališkumo trūkumo, EŽTT pažymėjo, kad pirmoji pareiškėja remiasi vien tik tuo faktu, kad nacionaliniai teismai tenkino Vidaus reikalų ministerijos prašymą nagrinėti bylą uždareme teismo posėdyje. Tačiau vien tik tai, jog buvo priimtas sprendimas, nepalankus pareiškėjai, negali savaime sukelti abejonių dėl teismo nepriklausomumo ir nešališkumo. Be to, nebuvo įrodymų, kad Vyriausiasis administracinis teismas šiuo atveju nebuvo nešališkas ar nepriklausomas. Taigi šiuo aspektu skundas buvo atmestinas kaip aiškiai nepagrįstas.

Dėl šalių lygiateisiškumo principo, pirmoji pareiškėja skundėsi, kad jos advokatė, antroji pareiškėja, negalėjo susipažinti su byla, priešingai nei Vidaus reikalų ministerijos atstovas. EŽTT pažymėjo, kad nesuteikimas galimybės advokatei susipažinti su byla buvo grindžiamas jos atsisakymu būti patikrintai ir gauti saugumo leidimą susipažinti su slapta informacija. Teismo proceso kontekste būtinybė pereiti tokį patikrinimą savaime nebuvo šalių lygiateisiškumo principo pažeidimas. Konkrečiau tariant, pareiškėjos teiginys, kad Vidaus reikalų ministerijos atstovas galėjo susipažinti su byla, nereikalaujant jokio leidimo, nebuvo patvirtintas byloje esančių įrodymų. 2002 m. įstatyme buvo nustatyta, kad su keliomis išimtimis dėl aukštų valstybės pareigūnų, visiems asmenims, tam kad galėtų susipažinti su slapta informacija, ir konkrečiai valstybės tarnautojams, kurių pareigoms atlikti reikėjo tokio leidimo, jis turėjo būti išduotas prieš susipažįstant su slapta informacija. Byloje nebuvo įrodymų, kad tai šiuo konkrečiu atveju nebuvo įgyvendinta.

Pirmoji pareiškėja taip pat nurodė, kad per saugumo patikrinimo procedūrą Vidaus reikalų ministerija galėjo įgyvendinti „veto teisę“ pareiškėjos pasirinktam advokatui. Vis dėlto, kadangi antroji pareiškėja nesutiko būti patikrinta dėl leidimo išdavimo, tokie teiginiai atrodo spekuliatyvūs. Be to, iš teisinio reglamentavimo matyti, kad atsisakymas suteikti leidimą galėjo būti skundžiamas Nacionalinei saugumo ir informacijos komisijai, t. y. institucijai, kuri yra nepriklausoma nuo ministerijos ir nesusijusi su nagrinėjama byla teisme. Teismas taip pat pažymėjo, kad antrajai pareiškėjai atsisakius būti patikrintai, pirmoji pareiškėja turėjo galimybę susirasti kitą advokatą, ir nėra pagrindo teigti, kad tam buvo kliūčių. Galiausiai Teismas pažymėjo, kad pirmoji pareiškėja, pati gynusi savo teises teisme, nenurodė, kad ji negalėjo tinkamai susipažinti su byla ar kad kita bylos šalis buvo šiuo atžvilgiu palankesnėje padėtyje. Taigi skundas dėl proceso neteisingumo šiuo atžvilgiu buvo aiškiai nepagrįstas ir buvo atmestas pagal Konvencijos 35 straipsnį.

6 straipsnio 2 dalis (nekaltumo prezumpcija): Teismas pažymėjo, kad pirmosios pareiškėjos atleidimas iš pareigų dėl drausmės pažeidimo buvo pagrįstas ne tuo, kad ji padarė nusikaltimą, bet remiantis aplinkybėmis, kurios, nors ir buvo baudžiamojo pažeidimo tam tikri elementai, sudarė drausminio pažeidimo sudėtį. Šie faktai buvo nustatyti administraciniuose teismuose, kurie nesirėmė išvadamis, padarytomis baudžiamojo proceso metu, o pirmoji pareiškėja turėjo galimybę teismų sprendimus apskųsti. Be to, administracinių teismų sprendimuose nebuvo nieko, kas keltų abejonę dėl pareiškėjos teisės į nekaltumo prezumpciją ar implikuotą, kad ji buvo kalta dėl pažeidimų, kuriais buvo kaltinama baudžiamajame procese.

Taigi Teismas konstatavo, kad ši skundo dalis buvo aiškiai nepagrįsta ir ją atmetė.

8 straipsnis (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą): Antrosios pareiškėjos skundas dėl to, jog ji privalėjo pereiti saugumo patikrinimą, buvo atmestas dėl to, kad buvo paduotas praėjus daugiau nei šešioms mėnesiams po galutinio nacionalinio teismo sprendimo, kuriuo tas klausimas buvo išspręstas.

41 straipsnis: teismas nusprendė, kad Bulgarija turi sumokėti pirmajai pareiškėjai 2 400 eurų neturtinės žalos atlyginimą.

IV. TEISĖ Į PRIVATAUS IR ŠEIMOS GYVENIMO GERBIMĄ (Konvencijos 8 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 10 d. sprendimas byloje

Helander prieš Suomiją

(pareiškimo Nr. 10410/10, svarbos lygis – 2)

Dėl kalėjimo administracijos atsisakymo persiųsti kaliniui el. laišką nuo jo advokato

Faktinės aplinkybės

Kol pareiškėjas buvo kalėjime, jo advokatas nusiuntė jam el. laišką į kalėjimo el. pašto dėžutę. Kalėjimo valdytojas atsisakė perduoti jo el. laišką pareiškėjui ir patarė advokatui susisiekti su pareiškėju paštu arba telefonu. Nacionalinė teisė nereikalavo kalėjimo administracijos perduoti kaliniams el. laiškų, kurie gauti kalėjimo el. pašto adresu. Pareiškėjas nesėkmingai kreipėsi į nacionalinius teismus, prašydamas įpareigoti kalėjimo valdytoją perduoti jam tą el. laišką.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Nors el. žinutė, dėl kurios kilo ginčas, buvo nusiųsta į bendrą kalėjimo el. pašto dėžutę, ji buvo skirta pareiškėjui, o kartu su ja buvo atsiųstas prašymas perduoti ją pareiškėjui. Taigi ši žinutė buvo „korespondencija“ pagal Konvencijos 8 straipsnį. Nacionalinėje teisėje buvo nustatyta, kad kaliniai su savo advokatais turi susisiekti paštu, telefonu arba advokatams atvykus. Panašūs principai yra nustatyti ir Europos kalėjimų taisyklėse. Teismas sutiko, kad minėtos priemonės yra pakankamos ir kad įstatymų leidėjams turėtų būti paliktas pasirinkimas, ar nustatyti galimybę gauti el. laiškus. Suomijos teisinė sistema kalinių korespondencijos atžvilgiu buvo aiški ir atitiko Konvencijos reikalavimus bei pozityvias valstybės atsakovės pareigas. Buvo pagrįstų priežasčių neleisti susirašinėjimo el. paštu, kadangi esamas reglamentavimas negalėjo garantuoti tokios advokato-kliento korespondencijos konfidencialumo. Nacionalinių institucijų atsisakymas perduoti el. laišką pareiškėjui negali būti vertinamas kaip neproporcingas. Siuntėjas buvo iš karto informuotas apie laiško neperdavimą ir jam buvo nurodytos tinkamos susisiektimo priemonės. Jis turėjo keletą prieinamų susisiektimo priemonių, kurios buvo ne mažiau efektyvios ir greitos nei el. laiškai. Tai, kad jis jomis nepasinaudojo, nėra valstybės atsakovės kaltė. Taigi, atsižvelgiant į valstybės veikimo laisvės ribas (angl. *margin of appreciation*), nacionalinių institucijų atsisakymas

persiųsti pareiškėjui el. pašto žinutę, dėl kurios kilo ginčas, negali būti vertinamas kaip nepateisinamas. Šiuo atveju buvo rasta tinkama pusiausvyra tarp skirtingų interesų.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (aiškiai nepagrįstas).

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 5 d. sprendimas byloje
Vilnes ir kiti prieš Norvegiją
(pareiškimo Nr. 52806/09 ir 22793/10, svarbos lygis – 1)

Dėl valstybės neužtikrinimo, kad esminė informacija, susijusi su dekompresijos lentelėmis, būtų prieinama narams

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai – buvę narai, dalyvavę nardymo operacijose (įskaitant bandomuosius nardymus) Šiaurės jūroje. Jie buvo įdarbinti nardymo įmonių, kurių paslaugomis naudojosi naftos įmonės, gręžusios Norvegijos kontinentiniame šelfe per taip vadinamą „pionierių laikotarpį“ nuo 1965 m. iki 1990 m. Dėl savo profesinės veiklos jie patyrė žalą savo sveikatai, sukėlusią neįgalumus. Jie gavo neįgalumo pensiją ir *ex gratia* kompensaciją iš valstybės; kai kurie pareiškėjai gavo kompensaciją iš kitų šaltinių, tokių kaip naftos kompanija Statoil, kuri išmokėjo kompensaciją neatsižvelgdama į tai, ar narai buvo jos įdarbinti. Pareiškėjai pateikė skundą prieš valstybę, prašydami priteisti kompensaciją dėl valstybės aplaidumo, Norvegijos išsipareigojimų pagal tarptautinius žmogaus teisių instrumentus pažeidimo ir remdamiesi atsakomybe be kaltės. Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad valstybė negali būti laikoma atsakinga pagal atsakomybės be kaltės sąlygas, nesant pakankamai artimo ryšio tarp valstybės ir tariamai žalingos veiklos. Valstybė taip pat nebuvo atsakinga ir remiantis darbdavių atsakomybę reglamentuojančiomis teisės normomis, atsižvelgiant į priemones, kurių institucijos ėmėsi, kad užtikrintų susijusių saugumo taisyklių priėmimą, efektyvų įgyvendinimą, patikrinimo ir priežiūros mechanizmus. Aukščiausiasis Teismas taip pat nustatė, kad bylos aplinkybės neprilygo *inter alia* Konvencijos 2, 3, 8 ar 14 straipsnių pažeidimui.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

8 straipsnis (*pareiga užtikrinti, kad pareiškėjai gautų esminę informaciją, įgalinančią juos įvertinti riziką jų sveikatai ir gyvybėms*): Buvo labai tikėtina, kad pareiškėjų sveikata smarkiai pablogėjo dėl, tarp kitų faktorių, dekompresijos ligos. Preziumuotina, kad taip nutiko dėl pernelyg didelį nėrimo greitį nurodžiusių dekompresijos lentelių. Iki 1990 m. nebuvo sukurtos standartizuotos lentelės. Nuo to laiko dekompresijos liga tapo labai retas atvejis. Taigi, bent jau žvelgiant atgal, atrodo tikėtina, kad jei institucijos būtų anksčiau įsikišusios ir užkirtusios kelią netikslių dekompresijos lentelių naudojimui, jos būtų galėjusios anksčiau pašalinti tai, kas, atrodo, buvo pernelyg didelės rizikos pareiškėjų saugumui ir sveikatai pagrindinė priežastis.

Kadangi esminė problema yra susijusi su lentelių naudojimo ilgalaikiais padariniais žmogaus sveikatai, ne su staigaus slėgio pasikeitimo galimai mirtinu poveikiu, atrodo labiau tinkama spręsti problemą atsižvelgiant į valstybės pozityvius išsipareigojimus pagal Konvencijos 8 straipsnį. „Visuomenės teisė į informaciją“ neturėtų apsiriboti informacija, susijusia su rizika, kuri jau egzistuoja, tačiau turėtų taip pat apimti ir prevencines priemones, kurių turėtų būti imamasi, įskaitant ir profesinę riziką.

Dekompresijos lentelės gali būti laikomos esmine informacija narams, kad jie galėtų įvertinti riziką savo sveikatai. Taigi kilo klausimas, ar, atsižvelgiant į praktiką, susijusią su netikslių dekompresijos lentelių naudojimu, narai gavo esminę informaciją, kurios jiems reikėjo, kad galėtų įvertinti riziką savo sveikatai, ir ar jie davė informuotą sutikimą prisiimti tokią riziką.

Nei Darbo inspekcija, nei Naftos direktoratas nenustatė reikalavimų nardymo įmonėms sukurti nardymo lenteles, kad būtų įvertintas saugumas, prieš išduodant joms leidimą vykdyti atskiras nardymo operacijas. Nardymo įmonės buvo paliktos menkai atsakingos valdžios institucijoms ir ilgą laiką turėjo plačias galimybes pasirinkti dekompresijos lenteles, kurios suteikė konkurencinį pranašumą ir tarnavo jų verslo interesams.

Vertinimas, kas gali būti laikoma pateisinama rizika, turi remtis to meto žiniomis ir supratimu. Buvo žinoma, kad staigūs slėgio pasikeitimai gali turėti didelį poveikį kūnui, tačiau buvo plačiai tikima, kad nardymas neturėjo ilgalaikio poveikio, jei nėra dekompresijos ligos. Šios srities moksliniai tyrimai ne tik reikalavo daug investicijų, bet ir buvo labai sudėtingi bei užimantys daug laiko. Tuo pat metu vyraujanti nuomonė buvo ta, kad dekompresijos lentelėse buvo esminė informacija, siekiant įvertinti riziką asmens sveikatai per konkrečią nardymo operaciją. Naftos direktoratas peržiūrėjo daugumą naudotų nardymo lentelių ir nustatė, kad skirtumas tarp lėčiausių ir greičiausių lentelių buvo nerimą keliantis. Vis dėlto ilgą laiką institucijos nereikalavo, kad įmonės būtų visiškai atviros dėl lentelių, ir, atrodo, institucijos neinformavo narų apie savo susirūpinimą dėl skirtumų tarp lentelių ar problemas, kurias jos kėlė sveikatai ir saugumui.

Atsižvelgiant į institucijų vaidmenį išduodant leidimus nardymo operacijoms ir užtikrinant narų saugumą, ir į netikrumą bei mokslinio sutarimo trūkumą tuo metu dėl ilgalaikio dekompresijos ligos poveikio, turėjo būti imtasi itin atsargių veiksmų. Būtų buvę pagrįsta institucijoms imtis atsargumo priemonių, užtikrinant, kad įmonės pateiktų visiškai skaidrią informaciją dėl nardymo lentelių ir kad nariai gautų informaciją apie skirtumus tarp lentelių, ir apie susirūpinimą jų saugumu ir sveikata, kad galėtų įvertinti riziką ir duoti informuotą sutikimą. Tai, kad šių žingsnių nebuvo imtasi, reiškė, kad valstybė atsakovė neįvykdė savo įsipareigojimų užtikrinti pareiškėjų teisę į privataus gyvenimo gerbimą.

Išvada: pažeidimas (penki balsai prieš du).

2 ir 8 straipsniai (*likusi pareiškėjų skundų dalis*): Dėl pareiškėjų bendrų skundų, susijusių su institucijų nesugebėjimu užkirsti kelio rizikai jų sveikatai ir gyvybėms Teismas iš esmės sutiko su Aukščiausiojo Teismo ir Aukštojo Teismo vertinimu kad teisinis reglamentavimas, priimtas Norvegijos institucijų, atsakingai siekė apsaugoti narų saugumą ir kad valstybės finansuojama priežiūra kitais aspektais nebuvo organizuojama neatsakingai. Visi pareiškėjai turėjo galimybę nacionaliniuose teismuose paduoti skundus dėl kompensacijų, kurie buvo išnagrinėti. Be to, Norvegijos pareigūnai ir Statoil taip pat sukūrė specialias kompensacijos schemas, pagal kurias nariai galėjo kreiptis dėl gan didelių kompensacijų, ką visi septyni pareiškėjai sėkmingai padarė. Norvegijos institucijos, įgyvendindamos platų priemonių spektrą, dėjo dideles pastangas, kad užtikrintų narų sveikatą ir saugumą, taigi įgyvendino savo pareigas pagal 2 ir pagal 8 straipsnius.

Išvada: nėra pažeidimo (vienbalsiai).

Teismas taip pat vienbalsiai nenustatė Konvencijos 3 straipsnio pažeidimo.

41 straipsnis: 8 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas kiekvienam pareiškėjui; turtinės žalos atlyginimas atmestas.

V. SAVIRAIŠKOS LAISVĖ (Konvencijos 10 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 10 d. sprendimas byloje

Delfi AS prieš Estiją

(pareiškimo Nr. 64569/09, svarbos lygis – 2)

Dėl nuostolių priteisimo iš interneto žinių portalo už įžeidžiančius komentarus, parašytus trečiųjų šalių (anonimu)

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas (įmonė) buvo vieno didžiausio interneto naujienų portalo Estijoje savininkas. Jo tinklapyje skaitytojai galėjo anonimiškai ir be išankstinės registracijos rašyti komentarus po publikuotais straipsniais. Nors pareiškėjas negalėjo keisti ar moderuoti tokių komentarų, jis galėjo juos ištrinti naudodamas automatinę žodžių filtravimo sistemą ar skaitytojams informavus. 2006 m. pareiškėjas publikavo straipsnį, kuriame buvo rašoma, kad keltus valdanti įmonė pakeitė keltų maršrutus, dėl ko buvo sulaužyti ledai potencialiose ledo kelių vietose. Dėl to kelių atidarymas (kurie yra pigesnė ir greitesnė priemonė susisiekti su Estijos salomis, lyginant su keltų paslaugomis) turėjo būti atidėtas kelioms savaitėms. Po šiuo straipsniu buvo parašyta daug komentarų, kuriuose buvo asmeniškai grasinama keltų įmonės savininkui bei naudojama įžeidžianti kalba. Pareiškėjas (internetu naujienų portalas) juos ištrinė maždaug po šešių savaičių, prašant keltų įmonei. Keltų įmonės savininkas kreipėsi į teismą dėl šmeižimo ir iš pareiškėjo (internetu naujienų portalo) buvo priteistas 320 eurų žalos atlyginimas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Vyriausybė ginčijo, kad, kadangi pareiškėjas teigė, jog jis nebuvo nei šmeižiančių komentarų autorius, nei skleidėjas, Konvencijos 10 straipsnis šiuo atveju nebuvo taikytinas. Teismas pažymėjo, kad pareiškėjui buvo sukeltos tiesioginės pasekmės, kadangi nacionaliniai teismai nusprendė, kad jis buvo atsakingas už šmeižimą dėl to, jog paviešino komentarus, parašytus jo tinklalapyje. Dėl to jo pareiškimas buvo susijęs su saviraiškos laisve ir pateko į Konvencijos 10 straipsnio sritį.

Pareiškėjas teigė, kad nacionalinė teisė nenustatė reikalavimo iš anksto peržiūrėti turinį, kurį rašo tretieji asmenys, ir kad jo atsakomybė buvo ribojama pagal ES Direktyvą dėl elektroninės komercijos. Tačiau nacionaliniai teismai nustatė, kad buvo priešingai, ir EŽTT pažymėjo, kad nacionalinės teisės interpretavimas pirmiausia priklausė nacionalinių teismų kompetencijai. Pareiškėjo saviraiškos laisvės ribojimas buvo teisėtas Konvencijos 10 straipsnio prasme, kadangi nacionaliniuose teisės aktuose bei teismų praktikoje buvo aiškiai nustatyta, kad leidėjas buvo atsakingas už šmeižiančius teiginius, nurodytus jo leidinyje. Šiuo atžvilgiu, atsižvelgiant į tai, kad straipsnių ir komentarų publikavimas interneto portale yra žurnalistinė veikla ir jo administratorius yra leidėjas, toks įstatymų interpretavimas gali būti laikomas egzistuojančios deliktų teisės taikymu naujųjų technologijų srityje.

Spręsdamas dėl to, ar ribojimas buvo būtinas demokratinėje visuomenėje, Teismas pažymėjo, kad straipsnis sukėlė šmeižiančius komentarus, ir tai buvo susiję su viešuoju interesu. Pareiškėjas galėjo numatyti neigiamas reakcijas, kurias sukels straipsnis ir imtis tam tikrų atsargumo priemonių tam, kad nebūtų laikomas atsakingu už žalą kitų asmenų reputacijai. Tačiau išankstinė filtravimo ir „ištrynimo pranešus“ sistema, naudota pareiškėjo, neužtikrino pakankamos trečiųjų asmenų teisių apsaugos. Be to, naujienų skelbimas ir skaitytojų komentarų po straipsniais viešinimas buvo pareiškėjo profesinė veikla ir jo pajamos iš reklamos priklausė nuo skaitytojų ir komentarų skaičiaus. Kadangi pareiškėjas galėjo didele apimtimi kontroliuoti skaitytojų komentarus ir buvo tokioje padėtyje, kad galėjo nuspėti, kokie komentarai pasirodys po konkrečiu straipsniu, jis taip pat galėjo imtis automatinių ar neautomatinių priemonių tam, kad užkirstų kelią šmeižiančių komentarų paviešinimui. Be to, nebuvo jokių realių priemonių pateikti civilinį ieškinį komentarų tikriesiems autoriams, kadangi jų tapatybė negalėjo būti lengvai nustatyta. Bet kuriuo atveju, Teismas nebuvo įtikintas, kad priemonės, leidžiančios nukentėjusiam šaliai pateikti ieškinį tik šmeižiančių komentarų autoriams garantuotų nukentėjusių asmenų privataus gyvenimo efektyvią apsaugą. Leisti rašyti komentarus neprisiregistravusiems vartotojams buvo pareiškėjo pasirinkimas, ir nuspręsdamas tai leisti, jis turėjo atsižvelgti į tai, kad tokiais veiksmais prisiima tam tikrą atsakomybę už tokius komentarus. Dėl visų išvardintų priežasčių ir atsižvelgiant į nedidelę žalą

atlyginimo sumą, kuri buvo priteista iš pareiškėjo, jo saviraiškos laisvės apribojimas buvo pateisinamas ir proporcingas.

Išvada: nėra pažeidimo (vienbalsiai).

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 28 d. sprendimas byloje
*Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung eines wirtschaftlich
gesunden land- und forstwirtschaftlichen Grundbesitzes prieš Austriją*
(pareiškimo Nr. 39534/07, svarbos lygis – 1)

*Dėl vietinės valdžios institucijos atsisakymo pateikti savo sprendimų kopijas asociacijai,
norinčiai studijuoti nuosavybės į žemės ūkio ir miškų žemę perdavimo poveikį*

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjas buvo įregistruotas kaip asociacija, kurios tikslai buvo tyrinėti žemės ūkio paskirties ir miško žemės nuosavybės teisių perdavimo įtaką visuomenei ir pateikti nuomonę dėl susijusių teisės aktų projektų. Dėl to 2005 m. balandį jis paprašė Tirolio nekilnojamojo turto sandorių komisijos (toliau – ir Komisija) suteikti jam visų sprendimų, kuriuos ji yra priėmusi nuo metų pradžios, kopijas. Jis sutiko, kad detalės apie sandorių šalis ir kita jautri informacija gali būti ištrinta ir pasiūlė atlyginti susijusias išlaidas. Komisija atsisakė, motyvuodama laiko ir personalo trūkumu. Nacionaliniai teismai pripažino tokį sprendimą teisėtu.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Atsisakymas suteikti asociacijai, kuri užsiėmė teisėtu informacijos rinkimu dėl viešojo intereso, prieigą prie Komisijos sprendimų, prilygo jos teisės gauti ir skleisti informaciją pagal Konvencijos 10 straipsnį ribojimui. Šis ribojimas buvo atliktas pagal įstatymą, siekė teisėto tikslo saugoti kitų asmenų teises.

Teismas sprendime *Társaság a Szabadságjogokért*⁴ yra pažymėjęs, kad jis pasuko link platesnio sąvokos „laisvė gauti informaciją“ aiškinimo, apimant teisės priėmimo prie informacijos pripažinimą. Jis taip pat nubrėžė paralelę su savo praktika, susijusia su žiniasklaidos laisve, nurodydamas, kad reikėjo paties kruopščiausio nagrinėjimo tais atvejais, kai valstybės institucijos, turinčios informacijos monopolį, riboja socialinio sarginio šuns funkcijos įgyvendinimą.

Taigi, nors Teismas nesutiko su asociacijos argumentu, kad pagal Teismo praktiką egzistavo bendra pareiga publikuoti visus sprendimus elektroninėje duomenų bazėje ar pateikti nuasmenintas popierines kopijas to paprašius, jis vis dėlto turėjo išnagrinėti, ar priežastys, nurodytos vietinių institucijų, dėl kurių buvo atsisakyti tenkinti asociacijos prašymą, buvo „susijusios ir pakankamos“ konkrečiomis šio atvejo aplinkybėmis.

Tiesa, kad, priešingai situacijai *Társaság a Szabadságjogokért prieš Vengriją* byloje, informacijos prašymas šiuo atveju buvo susijęs ne su konkrečiu dokumentu, bet su daugybe sprendimų, priimtų per tam tikrą laikotarpį. Be to, būtinumas nuasmeninti sprendimus ir nusiųsti kopijas asociacijai būtų pareikalavęs didelių resursų. Vis dėlto asociacija sutiko, kad asmens duomenys turėjo būti ištrinti iš sprendimų ir pasiūlė padengti dokumentų kopijų paruošimo ir persiuntimo išlaidas. Be to, stulbinama buvo tai, kad nei vienas iš Komisijos – valstybės institucijos, atsakingos už ginčų dėl „civilinių teisių“ sprendimą – nutarimų nebuvo paskelbti nei elektroniniu, nei kitu būdu. Dėl tos priežasties, didžioji dalis sunkumų, kuriais rėmėsi Komisija, buvo jos pačios sukurti, kadangi ji pasirinko neviešinti savo sprendimų.

⁴ 2009 m. balandžio 14 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 37374/05.

Apibendrinant, priežastys, kuriomis rėmėsi nacionalinės institucijos, atsisakydamos tenkinti asociacijos prašymą suteikti prieigą prie Komisijos sprendimų, buvo „susijusios“, tačiau ne „pakankamos“. Ne Teismui nustatyti, kaip Komisija turėjo suteikti asociacijai prieigą prie savo sprendimų, tačiau visiškas atsisakymas suteikti prieigą prie bet kurio jos sprendimo buvo neproporcingas ir negalėjo būti laikomas būtinu demokratinėje visuomenėje.

Išvada: pažeidimas (šeši balsai prieš vieną).

41 straipsnis: nepateiktas prašymas atlyginti žalą.

Teismas taip pat vieningai nusprendė, kad nebuvo Konvencijos 13 straipsnio pažeidimo.

VI. DISKRIMINACIJOS UŽDRAUDIMAS (Konvencijos 14 str.)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 7 d. nutartis byloje *Pichkur prieš Ukrainą* (pareiškimo Nr. 10441/06, svarbos lygis – 2)

Dėl senatvės pensijos mokėjimo nutraukimo tuo pagrindu, kad gavėjas nuolat gyvena užsienyje

Faktinės aplinkybės

1996 m. pareiškėjas, kuris tuo metu gyveno Ukrainoje, išėjo į pensiją ir jam buvo pradėta mokėti senatvės pensija. 2000 m. jis emigravo į Vokietiją. 2005 m., kai sužinojo, kad pareiškėjas dabar nuolat gyvena užsienyje, Ukrainos institucijos nusprendė nutraukti jo pensijos mokėjimą, remdamosi atitinkamomis Bendrosios valstybės pensijos įstatymo nuostatomis. Ukrainos Konstitucinis Teismas 2009 m. spalio 7 d. nusprendė, kad šios nuostatos prieštaravo Konstitucijai. 2011 m. Ukrainos apygardos teismas įsakė institucijoms atnaujinti pareiškėjo pensijos mokėjimą nuo Konstitucinio Teismo sprendimo datos. Apygardos teismo sprendimas buvo nepakeistas apeliacine tvarka.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

14 straipsnis kartu su 1 protokolo 1 straipsniu: pareiškėjas negalėjo teigti esantis tariamo pažeidimo auka laikotarpiu po 2009 m. spalio 7 d. Dėl prieš tai buvusio laikotarpio, jei jis būtų toliau gyvenęs Ukrainoje ar grįžęs ten gyventi, jis būtų ir toliau gavęs pensiją. Taigi jo interesai pateko į 1 protokolo 1 straipsnio reguliavimo sritį, ir to pakako, kad 14 straipsnis taip pat būtų taikytinas. Pareiškėjas skundėsi dėl skirtingo elgesio dėl jo gyvenamosios vietos, o tai buvo asmens padėties aspektas pagal 14 straipsnį. Dabartinį atvejį reikia atskirti nuo *Carson prieš Jungtinę Karalystę* sprendimo⁵, kuriame skirtingas elgesys buvo susijęs su egzistuojančių pensijų neindeksavimu asmenims, gyvenantiems tam tikrose užsienio valstybėse, tačiau niekas nekvestionavo pareiškėjų teisės į pensiją kaip tokią. Dabartiniu atveju teisė į pensiją priklausė nuo pareiškėjo gyvenamosios vietos, dėl ko pareiškėjas, nors daugelį metų dirbo Ukrainoje ir prisidėjo prie pensijos sistemos, apskritai jos negavo vien tik tuo pagrindu, kad daugiau ten nebegyveno. Jis buvo pakankamai panašioje situacijoje kaip ir pensininkai, gyvenantys Ukrainoje. Valdžios institucijos nepateikė jokio pateisinimo dėl tokio skirtingo elgesio. Vyriausybė nesirėmė svarstymais dėl tarptautinio bendradarbiavimo šiame kontekste. Dėl žmonių mobilumo didėjimo, tarptautinio bendradarbiavimo ir integracijos aukštesnio lygmens, bankų paslaugų ir informacinių technologijų sektoriaus vystymosi, techniniais motyvais nebegalėjo būti pateisinti suvaržymai

⁵ 2010 m. kovo 16 d. sprendimas, pareiškimo Nr. 42184/05.

socialinės apsaugos išmokų gavėjų, gyvenančių užsienyje, atžvilgiu. Todėl nagrinėjamas skirtingas elgesys pažeidė 14 straipsnį, skaitant jį kartu su 1 protokolo 1 straipsniu.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

41 straipsnis: 5 000 eurų turtinės ir neturtinės žalos atlyginimas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 14 d. sprendimas byloje
Topčić-Rosenberg prieš Kroatiją
(pareiškimo Nr. 19391/11, svarbos lygis – 1)

Dėl pernelyg formalios nacionalinės teisės, susijusios su motinystės išmokomis įsivaikinusioms motinoms, interpretavimo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja, savarankiškai dirbanti verslininkė, įsivaikino trejų metų vaiką. Ji prašė jai mokėti motinystės atostogų išmokas, bet vietinis sveikatos draudimo fondas atsisakė tuo pagrindu, kad pagal nacionalinę teisę savarankiškai dirbančios biologinės motinos turėjo teisę gauti motinystės išmokas tik iki vaikai sukaks vieneri metai, o įsivaikinusios motinos turėjo tokias pačias teises. Pareiškėjos skundai dėl šio sprendimo buvo atmesti. Atitinkamas reglamentavimas pasikeitė 2009 m., tačiau buvo netaikytinas pareiškėjos atveju.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

14 straipsnis kartu su 8 straipsniu: Motinystės atostogų išmokų tikslas įsivaikinusioms motinoms buvo panašus kaip ir išmokų biologinėms motinoms – likti namie ir rūpintis vaiku. Be to, valstybės turėtų susilaikyti nuo veiksmų, kurie galėtų užkirsti kelią ryšių tarp įsivaikinusių tėvų ir jų vaikų vystymuisi ar vaikų integracijai į įsivaikinusią šeimą. Jei valstybė nusprendė sukurti tėvystės ar motinystės išmokų sistemą, ji turėjo tai daryti nepažeisdama Konvencijos 14 straipsnio. Elgesio skirtumas pareiškėjos atžvilgiu buvo paremtas jos, kaip įsivaikinusios motinos, padėtimi. Jos prašymas išmokėti motinystės išmokas buvo atmestas dėl nacionalinių institucijų pernelyg formalios ir nelankstaus taikytinos teisės aiškinimo. Iš tikrųjų valdžios institucijos ignoravo bendrą principą, nustatytą Darbo įstatyme, kad biologinės motinos padėtis vaiko gimimo metu atitiko įsivaikinusios motinos padėtį iškart po įsivaikinimo. Vietoj to, institucijos interpretavo specialųjį įstatymą, taikytiną tuo metu, kaip suteikiantį įsivaikinusioms motinoms teisę į mokamas motinystės atostogas tik iki vaiko pirmojo gimtadienio, nepaisant to, kokio amžiaus vaikas buvo įsivaikinimo metu. Tokiomis aplinkybėmis Teismas negalėjo išvelgti jokio objektyvaus ir pagrįsto pateisinimo skirtingam elgesiui su pareiškėja. Nors taikytinos teisės normos buvo vėliau pakeistos ir panaikino bet kokias abejones dėl būtinumo elgtis su įsivaikinusiomis motinomis įsivaikinimo metu lygiai taip pat kaip su biologinėmis motinomis gimimo metu, administracinis teismas ir Konstitucinis Teismas ignoravo atitinkamus nacionalinės teisinės sistemos principus, sprendami pareiškėjos bylą.

Išvada: pažeidimas (keturi balsai prieš tris).

41 straipsnis: 7 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas. Turtinės žalos atlyginimas atmestas.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje
Vallianatos ir kiti prieš Graikiją
(pareiškimo Nr. 29381/09 ir 32684/09, svarbos lygis – ypatingos svarbos⁶)

Dėl teisės sudaryti civilines sąjungas nesuteikimo tos pačios lyties asmenims

⁶ Sprendimas, Teismo pasirinktas publikuoti oficialiame teismo sprendimų ir nutarčių rinkinyje (*angl. Case Reports*). Didžiausias svarbos sprendimas.

Faktinės aplinkybės

Pirmasis pareiškimas buvo pateiktas dviejų Graikijos piliečių, Grigoris Vallianatos ir Nikolaos Mylonas, kurie yra gimę 1956 ir 1958 m. Antrasis pareiškimas buvo pateiktas šešių Graikijos piliečių, C.S., E.D., K.T., M.P., A.H. ir D.N., bei asociacijos „Synthessi – Informacija, supratimo didinimas, tyrimai“, juridinio asmens, įsikūrusio Atėnuose. G. Vallianatos ir N. Mylonas gyvena kartu kaip pora. C. S. ir E. D. gyvena kartu kaip pora ilgą laiką, kaip ir K. T. bei M. P. Pareiškėjai A. H. ir D. N. yra pora, tačiau dėl profesinių ir socialinių priežasčių negyvena kartu. D. N. moka A. H. socialinio draudimo įmokas. Septintasis pareiškėjas yra ne pelno asociacija, kurios vienas iš tikslų yra teikti psichologinę ir moralinę paramą gėjams ir lesbietėms.

2008 m. lapkričio 26 d. Graikijoje įsigaliojo įstatymas Nr. 3719/2008 „Reformos, susijusios su šeima, vaikais ir visuomene“. Jame buvo numatyta oficiali partnerystės forma, vadinama „civiline sąjunga“. Pagal pirmąjį to įstatymo straipsnį civilinę sąjungą gali sudaryti tik du pilnamečiai skirtingos lyties asmenys.

Remdamiesi Konvencijos 14 straipsniu (diskriminacijos draudimas), imant kartu su 8 straipsniu (teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą), pareiškėjai skundėsi, kad tai, jog civilinės sąjungos yra skirtos tik skirtingos lyties poroms, pažeidė jų teisę į privatų ir šeimos gyvenimą bei prilygo nepateisinamai tos pačios lyties porų diskriminacijai.

Remdamiesi Konvencijos 13 straipsniu (teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę), pareiškėjai skundėsi efektyvių teisinės gynybos priemonių nacionalinėje teisėje nebuvimu, kurios juos įgalintų skųstis dėl civilinių sąjungų diskriminacinio pobūdžio.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Teismas pastebėjo, kad pareiškėjų skundai nebuvo susiję su Graikijos valstybės bendra pareiga suteikti teisinio pripažinimo formą tos pačios lyties asmenų santykiams. Pareiškėjai skundėsi, kad įstatymas Nr. 3719/2008 nustatė tik skirtingos lyties porų civilines sąjungas, taigi tos pačios lyties poros buvo automatiškai išskirtos iš šio įstatymo taikymo srities. Jie kritikavo Graikijos valstybę dėl to, jog buvo nustatytas skirtumas, kuris, jų nuomone, juos diskriminavo.

Teismas atmetė asociacijos „Synthessi – Informacija, supratimo didinimas, tyrimai“ skundą tuo pagrindu, kad asociacija neturėjo aukos statuso pagal Konvencijos 34 straipsnį.

EŽTT pakartojo, kad tos pačios lyties poros gali lygiai taip pat sukurti stabilus, atsakingus santykius kaip ir skirtingos lyties poros. Taigi Teismas laikė, kad pareiškėjai buvo palyginamoje situacijoje kaip ir skirtingos lyties poros, atsižvelgiant į jų teisinio pripažinimo ir santykių apsaugos poreikį.

Pakartodamas principus, nustatytus savo praktikoje, Teismas pažymėjo, kad tradicinės šeimos apsaugos tikslas yra gana abstraktus ir kad jam įgyvendinti gali būti naudojama plati įvairovė konkrečių priemonių. Kadangi Konvencija yra gyvas instrumentas, interpretuotinas šiandienos sąlygomis, valstybė pagal Konvencijos 8 straipsnį turi atsižvelgti į visuomenės vystymąsi ir į faktą, kad nėra tik vieno kelio ar vieno pasirinkimo kalbant apie šeimos ar privataus gyvenimo kūrimą. Taigi valstybei teko našta parodyti, kad buvo būtina, siekiant teisėtų tikslų, t. y. porų, gyvenančių ne santuokoje, pripažinimo ir galimybės šiems asmenims įregistruoti savo santykius pagal lankstesnį nei santuokos teisinį reglamentavimą, neleisti tos pačios lyties poroms sudaryti civilines sąjungas. Net preziumuojant, kad įstatymo leidėjo ketinimas buvo didinti vaikų, gimusių ne santuokoje, teisinę apsaugą, ir netiesiogiai stiprinti santuokos institutą, faktas buvo tas, kad civilinės sąjungos buvo civilinės partnerystės forma, kuri išskyrė tos pačios lyties poras, tačiau leido skirtingos lyties poroms, nepaisant to, ar jos turėjo vaikų, reguliuoti įvairius jų santykių aspektus.

Teismas nebuvo įtikintas, kad išvardintų tikslų pasiekimas per civilinių sąjungų teisinį reglamentavimą suponavo tos pačios lyties porų išskyrimą iš šio teisinio reglamentavimo taikymo srities. Įstatymų leidėjui nebūtų buvę neįmanoma priimti tam tikras nuostatas, susijusias konkrečiai su vaikais, gimusiais ne santuokoje, tuo pat metu suteikiant tos pačios lyties poroms bendrą galimybę sudaryti civilines sąjungas. Teismas taip pat pažymėjo, kad Nacionalinė žmogaus teisių komisija dėl šios priežasties vertino šio įstatymo projektą kaip diskriminuojantį, o Parlamento mokslinė taryba užėmė panašią poziciją.

Galiausiai Teismas pažymėjo, kad pagal Graikijos teisę skirtingos lyties porų santykiai, priešingai nei tos pačios lyties porų santykiai, galėjo būti teisiškai pripažinti dar prieš įstatymo Nr. 3719/2008 priėmimą, tiek pilnai remiantis santuokos institucija, tiek labiau ribotai, remiantis Civilinio kodekso nuostatomis, reglamentuojančiomis *de facto* partnerystę. Taigi tos pačios lyties poros buvo labai suinteresuotos sudaryti civilinę sąjungą, kadangi tai suteiktų joms vienintelį pagrindą Graikijos teisėje, kuriuo remiantis jų santykiai būtų teisiškai pripažinti.

Be to, Teismas pažymėjo, kad tarp Europos Tarybos valstybių narių nebuvo bendro sutarimo, tačiau šiuo metu kyla tendencija įtvirtinti tos pačios lyties porų teisinio pripažinimo formas. Iš 19 valstybių, kurios leido kokią nors kitą registruotos partnerystės formą nei santuoka, Lietuva ir Graikija buvo vienintelės, rezervavusios ją išimtinai skirtingos lyties poroms. Iš to seka, kad su dviem išimtimis Europos Tarybos valstybės narės, kai pasirinko priimti įstatymus, įtvirtinančius naują registruotos partnerystės sistemą kaip alternatyvą santuokai, įtraukė tos pačios lyties poras į jų taikymo sritį.

Teismas pažymėjo, kad Vyriausybė nenurodė įtikinančių ir svarių priežasčių, kurios galėtų pateisinti tos pačios lyties porų išskyrimą iš įstatymo Nr. 3719/2008 taikymo srities. Taigi Teismas nustatė Konvencijos 14 straipsnio, jį imant kartu su 8 straipsniu, pažeidimą.

13 straipsnis: Teismas pakartojo, kad Konvencijos 13 straipsnis negarantavo teisinės gynybos priemonės, leidžiančios apskusti Susitariančios Šalies įstatymą nacionalinei institucijai tuo pagrindu, kad jis prieštarauja Konvencijai. Taigi Teismas konstatavo, kad pareiškėjų skundas pagal šį straipsnį yra aiškiai nepagrįstas ir nepriimtinas.

41 straipsnis: kiekvienam pareiškėjui (išskyrus asociaciją) 5 000 eurų neturtinės žalos atlyginimas.

VII. NUOSAVYBĖS APSAUGA (1 protokolo 1 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 3 d. sprendimas byloje

M. C. ir kiti prieš Italiją

(pareiškimo Nr. 5376/11, svarbos lygis – 2)

Dėl įstatymų leidėjo intervencijos, užkertančios kelią kompensacijos dydžio pakoregavimui dėl infliacijos, nepaisant vykstančių teisminių procesų

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai arba jų mirę artimieji visi buvo užkrėsti ŽIV, hepatitu B arba hepatitu C perpilant kraują ar naudojant kraujo produktus. Visi gavo kompensaciją už ilgalaikę žalą, patirtą dėl užkrėtimo. Kompensacija buvo sudaryta iš dviejų dalių: fiksuotos sumos ir papildomos periodinės išmokos (IIS). Tarp 2005 m. ir 2010 m. dėl IIS dydžio pakoregavimo vyko teisminiai debatai. Skubiu įstatyminiu dekretu Nr. 78/2010 Vyriausybė įsikišo į IIS įvertinimo iš naujo klausimą, nurodydama, kad įstatymas turi būti interpretuojamas taip, kad neįmanoma IIS sumos pakoreguoti dėl infliacijos. Be to, buvo nurodyta, kad priemonės, kurių imamasi pagal vykdomą teismo sprendimą, dėl kurių IIS suma būtų pakoreguota, neteks galios nuo įstatyminio dekreto įsigaliojimo.

Konstitucinis Teismas sprendime Nr. 293/2011 nustatė, kad tokios įstatyminio dekreto nuostatos prieštaravo lygybės principui ir dėl to buvo antikonstitucinės. Nepaisant to sprendimo, pareiškėjų kompensacijų dydis, jiems prašant, nebuvo pakoreguotas.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Klausimas, ar IIS dydis turėtų būti kasmet koreguojamas pagal infliaciją buvo sudėtingų teisminių debatų, kuriuose dalyvavo ir valstybė, centre. Tačiau įstatyminio dekreto Nr. 78/2010 priėmimas galutinai nustatė, kad įstatymas Nr. 210/1992 turėtų būti aiškinamas palankiai valstybei, kadangi įstatyminiame dekrete *inter alia* buvo nustatyta, kad ginčijamas IIS negali būti koreguojamas. Netgi laikant, kad teisės aktas, nustatantis autentišką interpretavimą, buvo priimtas srityje, dėl kurios vyko plataus masto teisminiai ginčai, neginčijama tai, kad šis teisės aktas nustatė kriterijus, kurie lėmė vykstančių teisminių ginčų baigtį, padarė neįgyvendinamais palankius sprendimus, kurie buvo priimti dėl kai kurių pareiškėjų, taip pat trukdė įgyvendinti jiems palankius sprendimus, ir padarė nereikšmingomis bet kokias galimas apeliacijas dėl sprendimų, kuriais buvo atmesti prašymai pakoreguoti IIS. Bylos medžiaga, įskaitant Konstitucinio Teismo sprendimą Nr. 293/2011, nerodo, kad valstybė, priimdama įstatyminį dekretą, siekė kokio nors kito tikslo nei savo finansinių interesų apsaugos. Šis tikslas nėra „įtikinamos priežastys dėl bendrojo intereso“, ko, beje, valstybė atsakovė ir nenurodė. Be to, Konstitucinis Teismas savo sprendime konstatavo, kad nustatyti kriterijai prieštaravo Konstitucijos 3 straipsniui. Vis dėlto principai, nustatyti įstatyminiame dekrete Nr. 78/2010, ir toliau galiojo pareiškėjams, kadangi jų prašymai perskaičiuoti IIS nebuvo tenkinami net ir po Konstitucinio Teismo sprendimo paskelbimo. Atsižvelgiant į tai, įstatyminio dekreto Nr. 78/2010 priėmimas prieštaravo teisinės valstybės principui ir pareiškėjų teisei į teisingą procesą, įtvirtintą Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

1 protokolo 1 straipsnis: Tiems pareiškėjams, kurių atžvilgiu buvo priimti galutiniai nacionaliniai sprendimai, pripažįstantys jų teisę į ginčijamą perskaičiavimą, buvo atsisakyta jų įvykdyti nuo įstatyminio dekreto Nr. 78/2010 įsigaliojimo arba nuo 2011 m. Kitų pareiškėjų atžvilgiu sprendimas, pripažįstantis jų teisę į IIS perskaičiavimą, apskritai niekada nebuvo įgyvendintas. Taigi jie turėjo nuosavybės interesą, kuris sudarė jei ne reikalavimo teisę prieš kitą ginčo šalį, tai bent jau „teisėtą interesą“ gauti ginčytas sumas, kurios vėliau turėjo turtinę prigimtį. Be to, kiti pareiškėjai, kurie turėjo teisę į išmoką pagal įstatymą Nr. 210/1992 taip pat turėjo panašų interesą vėliausiai nuo Konstitucinio Teismo sprendimo Nr. 293/2011 paskelbimo datos. Ginčijamas įstatyminis dekretas, iš esmės galutinai išspręsdamas ir išterpdamas į sprendimų, palankių pareiškėjams, vykdymą, prilygo pastarųjų teisės netrukdomai naudotis savo nuosavybe ribojimui.

Nei vienas iš pareiškėjų negavo naudos iš IIS perskaičiavimo, netgi po Konstitucinio Teismo sprendimo paskelbimo. Šiame kontekste atsižvelgtina į patologijas, nuo kurių pareiškėjai kenčia ar kentėjo (šeši pareiškėjai mirė proceso metu). Be to, ypatingas dėmesys turėtų būti skirtas tam faktui, kad IIS sudarė daugiau nei 90% bendros sumos, išmokamos pareiškėjams. Šių išmokų tikslas buvo padengti pareiškėjų (ar jų mirusių giminaičių) sveikatos priežiūros išlaidas, ir, kaip nurodyta medicinos pažymoje, pateiktoje pareiškėjų, prognozė dėl jų išgyvenimo ir pasveikimo buvo griežtai susijusi su išmokų gavimu. Įstatyminio dekreto Nr. 78/2010 priėmimas užkrovė „asmeninę ir perdėtą našta“ pareiškėjams, ir jų teisės netrukdomai naudotis savo „nuosavybe“ ribojimas buvo neproporcingas. Tinkama pusiausvyra tarp bendrojo intereso reikalavimų ir asmens pagrindinių teisių apsaugos nebuvo užtikrinta.

Išvada: pažeidimas (vienbalsiai).

Teismas taip pat padarė išvadą, vienbalsiai, kad padarytas Konvencijos 14 straipsnio, skaitant kartu su 1 protokolo 1 straipsniu, pažeidimas.

41 straipsnis: atidėta.

46 straipsnis: valstybė atsakovė buvo įpareigota per 6 mėnesius nuo Teismo sprendimo įsigaliojimo nustatyti terminą, per kurį ji išpareigoja tinkamomis teisinėmis ir administracinėmis priemonėmis garantuoti efektyvų ir greitą atitinkamų teisių realizavimą, o būtent per iš naujo perskaičiuoto IIS išmokėjimą bet kuriam asmeniui, turinčiam teisę į kompensaciją pagal įstatymą Nr. 210/1992 nuo datos, kurią tokia teisė jam suteikta, ir neatsižvelgiant į tai, ar tas asmuo pradėjo teisminį procesą, siekdamas gauti kompensaciją. Nekomunikuotų pareiškimų Teismui nagrinėjimas dėl to paties dalyko kaip nagrinėjamoje byloje atidedamas vieneriems metams.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 1 d. nutartis byloje
Likvidėjamā p/s Selga and Vasilevska prieš Latvija
(pareiškimo Nr. 17126/02 ir 24991/02 , svarbos lygis – 3)

Dėl negalėjimo atgauti užšaldytas santaupas užsienio valiuta po Sovietų Sąjungos žlugimo

Faktinės aplinkybės

Sovietų valdymo Latvijoje laikotarpiu pareiškėjai – įmonė ir fizinis asmuo – laikė santaupas užsienio valiuta *Vneshekonombank* Latvijos skyriuje. Tai buvo valstybinis bankas, kuris užsiėmė sandoriais užsienio valiuta visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje, remiantis tuo metu galiojusiomis taisyklėmis. Po Latvijos nepriklausomybės atkūrimo, 1991 m., *Vneshekonombank* užšaldė pareiškėjų santaupas užsienio valiuta, todėl pareiškėjai negalėjo atsiimti savo lėšų, kol Latvijos ir Rusijos Vyriausybės neišspręs klausimų dėl išorinės skolos užsienio valiuta ir dėl buvusios Sovietų Sąjungos lėšų tarpvalstybiniu lygmeniu. Šiam tikslui buvo sudaryta tarpvyriausybė komisija, tačiau nebuvo pasiektas joks susitarimas, o komisija nebuvo susirinkusi nuo 1998 m. Tuo tarpu Latvijos Bankas sutiko išmokėti tam tikras mėnesines išmokas fiziniams, bet ne juridiniams asmenims, kurių santaupos užsienio valiuta buvo užšaldytos. Pareiškėjų civiliniai ieškiniai Latvijos Bankui siekiant atgauti užšaldytas lėšas buvo nesėkmingi.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Pareiškėjų skundas buvo dvilypis. Jie teigė, pirma, kad Latvija buvo atsakinga už jų santaupų užsienio valiuta užšaldymą ir, antra, kad Latvijos institucijos nesiėmė efektyvių priemonių, kad pareiškėjai turėtų galimybę atgauti šias lėšas. Dėl pirmojo aspekto, Teismas nustatė, kad pareiškėjų santaupos užsienio valiuta buvo užšaldytos *Vneshekonombank*, subjekto, veikiančio kitoje valstybėje, taigi jo veiksmai negali būti priskirti Latvijai. Dėl antrojo aspekto, nebuvo jokių prielaidų teigti, kad Latvijos institucijos kada nors prisiėmė kokią nors atsakomybę už valstybės skolą, susidariusią tuo metu, kai Latvijos teritorija buvo valdoma Sovietų Sąjungos. Latvija ir Rusijos Federacija neįstengė pasiekti susitarimą šiuo klausimu, kadangi jų požiūriai dėl šios problemos buvo akivaizdžiai skirtingi. Be to, skirtingai nei valstybės, buvusios Socialistinės Jugoslavijos Federacinės Respublikos teisių perėmėjos, Latvija niekada neparodė jokių ženklų, kad priima ar pripažįsta tokius kaip pareiškėjų reikalavimus. Nors Latvijos Bankas sutiko sumokėti kažkiek pinigų privatiems asmenims, kurių santaupos užsienio valiuta buvo užšaldytos *Vneshekonombank*, tos išmokos buvo skirtos tam, kad būtų sumažinta socialinė įtampa ir kad iš pačios valstybės resursų būtų kompensuota žala, patirta asmenų, gyvenančių Latvijoje, dėl Sovietų Sąjungos žlugimo. Atsižvelgiant į tai, kad Konvencija nenustato valstybėms jokios konkrečios pareigos ištaisyti žalą ar neteisybę, atsiradusią prieš Konvencijos ratifikavimą, Latvijos Banko priimti sprendimai negali būti interpretuojami kaip reiškiantys, kad iš tarptautinės teisės valstybei atsakovei kilo pozityvi pareiga skirti kokias nors išmokas, juo labiau išmokas, lygias visam kitoje valstybėje užšaldytų santaupų užsienio valiuta dydžiui.

Išvada: pareiškimas nesuderinamas *ratione personae* ir *ratione materiae* (vienbalsiai).

**Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 8 d. nutartis byloje
Da Conceição Mateus and Santos Januário prieš Portugaliją
(pareiškimo Nr. 57725/12 ir 62235/12, svarbos lygis – 3)**

Dėl išmokų pensininkams, dirbusiems viešajame sektoriuje, sumažinimo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai, pensininkai, priklausantys Portugalijos valstybinei pensijų sistemai, prašė Teismo pripažinti, kad jų pensijų tam tikrų priedų (atostogų ir kalėdinių priedų) sumažinimas dėl taupymo priemonių programos pažeidė jų teises pagal 1 protokolo 1 straipsnį.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Abu pareiškėjai turėjo teisę į atostogų ir kalėdines išmokas, kurias jie kaip įprasta gavo ir 2012 m., tačiau pirmojo pareiškėjo atveju jos buvo sumažintos 10,8%, o antrojo pareiškėjo atveju – 10,7%. Taigi pareiškėjai turėjo nuosavybės interesą, patenkantį į 1 protokolo 1 straipsnį. Nors Valstybės biudžeto įstatymo atitinkamos nuostatos buvo pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai tuo pagrindu, kad nebuvo imtasi jokių lygiaverčių priemonių privačiame sektoriuje, vis dėlto Konstitucinis Teismas, remdamasis Konstitucijos nuostata, leidžiančia išimtinėmis aplinkybėmis riboti sprendimo dėl prieštaravimo Konstitucijai padarinius, priėmė sprendimą leisti sumažinti išmokas 2012 m. Taigi išmokų ribojimas buvo leidžiamas nacionalinės teisės.

Išmokos buvo sumažintos siekiant sumažinti valstybės išlaidas ir buvo dalis platesnės programos, sukurtos nacionalinių, Europos Sąjungos institucijų bei Tarptautinio valiutos fondo, kad Portugalija galėtų užtikrinti būtiną trumpalaikį valstybės biudžeto likvidumą ir taip pasiekti ekonomikos atsigavimą vidutiniu laikotarpiu. Vien tik tas faktas, kad tokio masto programa turėjo būti įgyvendinta, rodo, kad ekonomikos krizė ir jos poveikis valstybės biudžeto balansui buvo išimtinio pobūdžio. Kaip pastaruoju metu Teismas panašiomis aplinkybėmis nusprendė ir dėl taupymo priemonių Graikijoje, Teismas konstatuoja, kad socialinės apsaugos išmokų mažinimas, reglamentuotas 2012 m. Valstybės biudžeto įstatyme, buvo aiškiai nustatytas viešojo intereso tikslais. Kaip ir Graikijoje, priemonės buvo priimtose esant kraštutinei ekonomikos situacijai, bet, priešingai nei Graikijoje, šiuo atveju jos buvo pereinamosios. Nors pareiškėjų išmokos buvo sumažintos atitinkamai 1,102.40 eurų ir 1,368.04 eurų, Valstybės biudžeto įstatyme nebuvo pakeistas jų pagrindinės pensijos, kurią jie gavo visus dvylika 2012 m. mėnesių, dydis. Be to, išmokų mažinimas buvo numatytas tik trejiems metams (2012–2014 m.). Taigi pareiškėjų teisės netrukdomai naudotis savo nuosavybe apribojimas buvo laikinas, taip pat apibrėžtos apimtys (mažiau nei 11% bendros socialinių išmokų sumos).

Tokiomis aplinkybėmis nebuvo neproporcinga sumažinti valstybės biudžeto deficitą apkarpančią atlyginimus ir pensijas, išmokamas viešajame sektoriuje, kai atitinkamos išmokos nebuvo apkarpytos privačiame sektoriuje.

Be to, kadangi įstatymų leidėjas neperžengė savo diskrecijos ribų ir ankstesnės priemonės, apimančios išmokų apribojimus, nustatytos 2011 m. Valstybės biudžeto įstatyme, buvo nepakankamos, Teismo kompetencijai nepriklauso spręsti, ar galėjo būti numatytos geresnės alternatyvios priemonės siekiant, kad valstybės biudžeto deficitas būtų sumažintas. Atsižvelgiant į išimtinę ekonomikos ir finansų krizę, su kuria buvo susidūrusi Portugalija duotuoju laiku, ir atsižvelgiant į tai, kad išmokų sumažinimas buvo ribotos apimtys ir laikino pobūdžio, pareiškėjai nepatyrė neproporcingos ir pernelyg didelės naštos.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (akivaizdžiai nepagrįstas).

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimas byloje
Pyrantienė prieš Lietuvą
(pareiškimo Nr. 45092/07, svarbos lygis – 2)

Dėl restitucijos nuostatų taikymo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėja Kotrina Pyrantienė į Europos Žmogaus Teisių Teismą kreipėsi 2007 metais, teigdama, kad jai nebuvo tinkamai kompensuota už atimtą žemės sklypą Kauno rajone, kurį ji iš valstybės įsigijo už investicinius čekius dar 1996 metais. Vėliau paaiškėjo, kad valstybė negalėjo pareiškėjai parduoti žemės sklypo, nes dar 1991 m. į jį pretendavo piliečiai, turintys teisę atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą. Pastarieji 2001 m. kreipėsi į teismus, kurie galiausiai nusprendė panaikinti Kauno apskrities viršininko administracijos ir pareiškėjos 1996 m. sudarytą žemės pirkimo–pardavimo sandorį. 2005 m. žemės sklypas gražintas natūra buvusių savininkų įpėdiniams.

Spresdamas dėl kompensacijos pareiškėjai, Kauno apygardos teismas paskyrė nepriklausomą ekspertizę. Ekspertas nurodė, kad 2005 metais sklypo rinkos vertė buvo 112 500 litų, tuo tarpu 1996 metais jo vertė tesiekė 18 000 litų. Nepaisant to, Kauno apygardos teismas nusprendė pareiškėjai priteisti 1 466 litus, pabrėždamas, kad ši suma atitinka 1996 metais už sklypą sumokėtų investicinių čekių vertę. Lietuvos apeliacinis teismas paliko nutartį nepakeistą, o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepriėmė pareiškėjos kasacinio skundo, motyvuodamas tuo, kad jame nekeliama teisės klausimai.

Pareiškėja, remdamasi Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio nuostatomis, teigė, jog ji buvo sąžininga ginčo žemės įgijėja. Pasikliaudama valstybės institucijų sprendimais, pareiškėja manė turinti teisėtus lūkesčius, jog ji išliks šio žemės sklypo savininke bei galės užsiimti žemės ūkiu, kaip ji tai darė pastaruosius 9 metus.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Nagrinėdamas bylą iš esmės, EŽTT priminė, kad bet koks valstybės institucijos trukdymas asmeniui naudotis nuosavybe turi būti teisėtas, skirtas apsaugoti viešąjį interesą bei siekti teisėto tikslo tokiomis priemonėmis, kurios yra proporcingos šiam tikslui pasiekti (2006 m. gegužės 30 d. sprendimo byloje *Doğrusöz ir Aslan prieš Turkiją* 27 paragrafas, pareiškimo Nr. 1262/02; 2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimo byloje *Moskal prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 10373/05, 49–50 paragrafai). Šiame kontekste Teismas taip pat pabrėžė, kad nuosavybės paėmimas už ją neatlyginant pinigų suma, pagrįsta nuosavybės verte, paprastai bus laikomas neproporcingu trukdymu, kuris negali būti pateisinamas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio nuostatomis. Vis dėlto šios nuostatos negarantuoja teisės į visišką kompensaciją visais atvejais, nes teisėtas „viešojo intereso“ tikslas gali reikalauti atlyginti už nuosavybę mažiau nei jos rinkos vertė (žr. 2000 m. balandžio 4 d. sprendimo byloje *Papachelas prieš Graikiją* 48 paragrafą, pareiškimo Nr. 31423/96).

Taikydamas šias nuostatas nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis, EŽTT konstatavo, kad nuosavybė iš pareiškėjos buvo paimta pagal įstatymą. Žemės pirkimo sutartis buvo panaikinta remiantis Restitucijos įstatymo ir Civilinio kodekso nuostatomis, taip pat atsižvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Konstitucinio Teismo jurisprudenciją.

Teismas pripažino, kad nuosavybės paėmimu buvo siekiama teisėto tikslo – apginti viešąjį interesą – buvusių žemės savininkų teises. Šiuo aspektu pažymėta, kad nacionalinės valstybės institucijos gali geriau nuspręsti, kas atitinka viešąjį interesą, todėl joms turi būti suteikta tam tikra veiksmų nuožiūros laisvė. Dar daugiau, „viešojo intereso“ sąvoka turi būti suprantama plačiai, todėl

įstatymų leidėjas gali pats nuspręsti, kaip įgyvendinti socialinę ir ekonominę politiką, išskyrus atvejus, kai sprendimas yra akivaizdžiai nepagrįstas. Teismas pripažino, kad restitucijos įstatymų nuostatų tikslas, t. y. tam tikrų nuosavybės teisių pažeidimų, padarytų komunistinio režimo metu, pasekmių sušvelninimas, yra teisėtas tikslas ir priemonė, skirta apsaugoti teisinių sandorių teisėtumą, šalies socialinę ir ekonominę vystymąsi arba, kaip yra nagrinėjama atveju, buvusių savininkų teises. Atsižvelgus į tai, pripažinta, kad nagrinėjama atveju nuosavybės paėmimas buvo skirtas ne tik buvusių žemės savininkų teisių apsaugai, bet ir visos visuomenės interesams apginti.

Vertindamas, ar nagrinėjama atveju buvo laikytasi proporcingumo principo, Teismas pažymėjo, kad restitucijos proceso metu ypač svarbu užtikrinti, jog senų skriaudų atitaisymas nesukurtų neproporcingų naujų pažeidimų. Teisinis reguliavimas turėtų būti toks, kuris leistų įvertinti konkrečias kiekvienos bylos aplinkybes, tam, kad gera valia nuosavybę įgijusiems asmenims nebūtų perkeliama atsakomybė, turinti tekti valstybei, nusprendusiai konfiskuoti šią nuosavybę. Vertinant asmeniui tenkančią naštą, Teismas privalo atsižvelgti į kiekvienos bylos konkrečias aplinkybes, t. y. sąlygas, kuriomis ginčo nuosavybė buvo įgyta, už paimtą nuosavybę sumokėtą kompensaciją bei pareiškėjo asmeninę ir socialinę padėtį.

Pasisakydamas dėl ginčo žemės sklypo įgijimo aplinkybių, Teismas pažymėjo, kad pareiškėja turėjo labai ribotas galimybes daryti įtaką sprendimams dėl sutarties sąlygų ar pardavimo kainos, nes šie klausimai pateko į išimtinę valstybės kompetenciją. Atsižvelgus į tai, valstybės institucijų pareiga buvo patikrinti, ar pareiškėja turi teisę įsigyti sklypą ir ar šio sklypo pardavimas atitinka galiojančių įstatymų nustatytą tvarką. Šiame kontekste Teismas pabrėžė gero administravimo principo svarbą. Šis principas reikalauja, kad sprendžiamas klausimą dėl viešojo intereso, ypač susijusio su tokiomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis kaip nuosavybės teisė, valstybės institucijos veiktų greitai, tinkamai ir, svarbiausia, nuosekliai. Tačiau nagrinėjama atveju valstybės institucijos, priimdamos sprendimą pareiškėjai parduoti žemę, neįvertino visų reikšmingų aplinkybių.

Vertindamas pareiškėjos teisėtus lūkesčius, Teismas pažymėjo, kad pareiškėjos gera valia, kuria ji įgijo ginčo nuosavybę, niekada nebuvo ginčijama nacionalinėje teisėje. Pareiškėjai neturėjo atitekti rizika, susijusi su nuosavybės teisių atėmimu dėl procedūrinių klaidų. Šios klaidos turėjo būti pašalintos, tam buvo sukurtos ir specialios procedūros. Pareiškėja nežinojo, kad žemė jai buvo parduota, pažeidžiant teisę, ir toks pardavimas buvo administracinio subjekto neveikimo rezultatas. Tai, kad žemė parduota neteisėtai, pirmą kartą pripažino apeliacinis teismas 2003 m. spalio 2 d. Be to, byloje nebuvo jokių duomenų, kad pareiškėja turėjo žinoti apie problemas, susijusias su žemės sklypu, kurį ji vėliau įsigijo iš valstybės. Byloje taip pat nebuvo jokių duomenų, suponuojančių išvadą, jog pareiškėja galėjo pasinaudoti savo privilegijuota padėtimi. Nagrinėjama atveju pareiškėja buvo paprasta pilietė, nesinaudojanti jokiais privilegijomis, o žemės sklypo pardavimas vyko remiantis įstatymais, taikomais visiems asmenims. Teismo vertinimu, tai, kad pareiškėja sklypą įsigijo už investicinius čekius, yra nereikšminga, sprendžiant dėl jos nuosavybės teisių. Be to, Teismas pripažino, kad pareiškėja pagrįstai galėjo remtis faktu, jog teisės aktas, kurio pagrindu ji įgijo nuosavybę, nebus panaikintas retrospektyviai, jai pakenkiant. Šiomis aplinkybėmis teisėto lūkesčio pagrindas yra pagrįstas ir pateisinamas rėmimasis teisės aktu, kuris turi rimtą teisinį pagrindą ir patvirtina nuosavybės teises. Atsižvelgęs į tai, Teismas pripažino, kad pareiškėja turėjo teisėtą lūkestį, jog ateityje galės naudotis šia nuosavybe.

Teismas taip pat atkreipė dėmesį į pareiškėjos asmeninę bei socialinę padėtį. Pareiškėja žemės sklypą prarado būdama 63 metų, jai nuo 1994 m. buvo nustatytas neįgalumas. Sklypą pareiškėja naudojo ūkininkavimui ir tai buvo vienas iš pagrindinių pareiškėjos pajamų šaltinių.

Teismo vertinimu, pareiškėjai nacionalinio teismo priteista 1 466 Lt suma negalėjo būti pagrįstai siejama su sklypo kaina po devynerių metų. Atsižvelgus į tai, kad nuo 1996 m. nekilnojamojo turto kainos akivaizdžiai padidėjo, pareiškėjai skirta suma buvo aiškiai per maža, kad ji galėtų įsigyti kitą panašų žemės sklypą rinkos kainomis. Teismas pabrėžė, kad kompensacijos suma už nuosavybės teisių atėmimą turi būti skaičiuojama remiantis nuosavybės verte jos

praradimo metu. Teismo vertinimu, nacionaliniai teismai žymiai daugiau dėmesio skyrė žemės pardavimo sandorio panaikinimui ir buvusių savininkų teisių gynybai, tačiau nesugebėjo deramai įvertinti *bona fide* savininkės, pareiškėjos, nuosavybės teisių ir teisėtų lūkesčių. Teismas pabrėžė, kad valstybės institucijų klaidos turėtų būti aiškinamos asmenų naudai, ypač tais atvejais, kai nėra jokio kito konkuruojančio privataus intereso. Kitaip tariant, valstybės institucijų padarytų klaidų rizika turi tekti pačiai valstybei, o klaidos neturėtų būti taisomos bloginant asmens padėtį (2007 m. gruodžio 13 d. sprendimo byloje *Gashi* prieš *Kroatiją* 40 paragrafas, pareiškimo Nr. 32457/05; 2011 m. gruodžio 6 d. sprendimo byloje *Gladysheva* prieš *Rusiją* 80 paragrafas, pareiškimo Nr. 7097/10).

Apibendrinamas Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad pareiškėjai skiriant kompensaciją, nebuvo atsižvelgta į jos asmeninę ir socialinę padėtį. Be to, ši kompensacija neatspindėjo tikrosios nuosavybės vertės. Neatsižvelgta ir į tai, kad pareiškėja ginčo žemės sklypą įgijo gera valia. Disproporcija tarp žemės sklypo rinkos vertės ir paskirtos kompensacijos yra pernelyg akivaizdi. Atsižvelgus į tai, pripažinta, kad sąlygos, kuriomis iš pareiškėjos buvo paimta nuosavybė, reiškė pernelyg didelę naštą pareiškėjai, o valstybės institucijos neužtikrino teisingos interesų pusiausvyros tarp visuomenės interesų ir pareiškėjos teisės netrukdomai naudotis nuosavybe. Šiomis aplinkybėmis konstatuota, kad buvo padarytas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio pažeidimas.

Šiomis aplinkybėmis Teismas paragino Vyriausybę ir pareiškėją siekti sutarimo dėl kompensacijos už nustatytą Konvencijos pažeidimą. Nepavykus susitarti per 6 mėnesius nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos, Teismas pasiliko teisę pats nuspręsti dėl teisingo atlyginimo pagal Konvencijos 41 straipsnį.

Pareiškėja Teismui skundėsi ir dėl to, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepriėmė jos kasacinio skundo, be to, kad nacionaliniai teismai netinkamai taikė atitinkamas materialinės teisės normas. EŽTT abu šiuos pareiškėjos skundus atmetė kaip aiškiai nepagrįstus. Dėl kasacijos pagrindų Teismas nurodė, kad tai yra išimtinai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo prerogatyva, kartu primindamas, kad Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinta teisė į teismą nėra absoliuti. Dėl nacionalinės teisės taikymo ir aiškinimo Teismas konstatavo, kad tai yra nacionalinių teismų prerogatyva.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. sprendimas

Bogdel prieš Lietuvą

(pareiškimo Nr. 41248/06, svarbos lygis – 2)

Dėl viešojo administravimo subjekto padarytų klaidų taisymo; dėl senaties termino taikymo

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjai Piotras Bogdel ir Snežana Bogdel kreipėsi į Europos Žmogaus Teisių Teismą, teigdami, kad paveldėtas žemės sklypas Trakuose buvo valstybės paimtas neteisėtai. Pareiškėjai paaiškino, kad iš Galinos Bogdel jie paveldėjo statinį – kioską su 134 m² žemės sklypu, esančiu Karaimų g. 41B, Trakuose. 1995 m. vasario mėnesį Trakų rajono valdyba pardavė 134 m² dydžio žemės plotą Galinai Bogdel, už kurį ji tuo metu sumokėjo 2 874 Lt. Po jos mirties šį sklypą paveldėjo, atitinkamai, jos vyras ir dukra (pareiškėjai). Šiame žemės sklype veikė kioskas, o vėliau – kavinė. Tačiau 2000 m. vietos ir centrinės valdžios institucijos suabejojo ginčo žemės pardavimo teisėtumu, nes šis žemės sklypas pateko į Trakų senamiesčio urbanistinio draustinio teritoriją, konkrečiau kalbant – buvo prie pat Trakų pilies, krantinės ir seniausių architektūros paminklų. Atsižvelgusios į tai, 2001 m. valstybės institucijos inicijavo teisminius procesus dėl žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties panaikinimo. 2005 m. liepos mėnesį Trakų rajono teismas pripažino, kad žemės sklypo pardavimas buvo neteisėtas ir įpareigojo sugrąžinti žemę valstybei. Piotras ir Snežana Bogdel šį teismo sprendimą apskundė, tačiau apeliacinį skundą išnagrinėjęs Vilniaus

apygardos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo sprendimu. Pagal šį sprendimą žemė turėjo būti sugražinta valstybei, o pareiškėjams sugražinta 2 874 Lt už žemės pirkimą sumokėta suma. 2006 m. gegužės 10 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pareiškėjų kasacinį skundą. Pareiškėjai, remdamiesi Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio nuostatomis, teigė, kad žemė paimta neteisėtai. Pareiškėjai taip pat nurodė, jog buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, nes Lietuvos teismai padarė teisės taikymo klaidą, laikydami, jog valstybės reikalavimai dėl ginčo žemės buvo neriboti laiko požiūriu.

Neoficiali Teismo sprendimo apžvalga

Teismas, įvertinęs ginčo aplinkybes, visų pirma pažymėjo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 10 d. sprendimas, panaikinęs pareiškėjų teisę į ginčo nuosavybę, prilygo „nuosavybės paėmimui“ Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio prasme. Šiame kontekste Teismas priminė savo praktiką, pagal kurią bet koks valstybės institucijos trukdymas asmeniui naudotis nuosavybe turi būti teisėtas, skirtas apsaugoti viešąjį interesą bei siekti teisėto tikslo tokiomis priemonėmis, kurios yra proporcingos šiam tikslui pasiekti.

Vertindamas, ar nagrinėjamu atveju nuosavybės paėmimas atitiko teisėtumo principą, Teismas pažymėjo, kad Valstybės kontrolė ir vėliau Lietuvos teismai nustatė, jog ginčo žemės perdavimas pareiškėjams prieštaravo daugeliui teisės nuostatų, susijusių su kultūrinio ir istorinio paveldo apsauga. Teismas atkreipė dėmesį, kad teisminiai procesai prieš pareiškėjus buvo pradėti kaip sužinojimo apie vietos valdžios institucijos padarytą klaidą rezultatas. Šie procesai buvo inicijuoti, siekiant ištaisyti klaidą, kurią padarė Trakų savivaldybė ir panaikinti pareiškėjų nuosavybės teises, kurias jie įgijo neteisėtai (angl. *unjust*). Atsižvelgęs į tai, Teismas darė išvadą, kad trukdymas pareiškėjams naudotis nuosavybės teisėmis buvo teisėtas Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnio nuostatų prasme.

Pasisakydamas dėl viešojo intereso buvimo nagrinėjamu atveju, Teismas priminė, jog ne kartą yra konstatavęs, kad kultūros paveldo apsauga ir tvarus naudojimas juo, yra svarbus gyvenimo kokybės palaikymui ir regiono bei jo gyventojų istorinių, kultūrinių bei meno šaknų išlaikymui. Tai yra vertybės, kurių apsauga ir skatinimas saisto viešojo administravimo institucijas (*SCEA Ferme de Fresnoy prieš Prancūziją*, sprendimas dėl priimtino, pareiškimo Nr. 61093/00; 2007 m. kovo 29 d. sprendimo byloje *Debelianovi prieš Bulgariją* 54 paragrafas; 2009 m. vasario 19 d. sprendimo byloje *Kozacioğlu prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 2334/03, 54 paragrafas; 2011 m. kovo 29 d. sprendimo byloje *Potomska ir Potomski prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 33949/05, 64 paragrafas). Teismas pripažino, kad valstybės institucijos teisminius procesus pradėjo, siekdamas apsaugoti viešąjį interesą – valstybės istorinį ir kultūrinį paveldą. Be to, šiai teritorijai buvo suteiktas UNESCO Pasaulio Paveldo statusas. Taigi trukdymas pareiškėjams naudotis nuosavybės teisėmis atitiko „viešojo intereso“ reikalavimą, nustatytą Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnyje.

Vertindamas valstybės veiksmų atitikį proporcingumo principui, Teismas priminė, kad šioje srityje Susitariančiosios Valstybės turi plačią veiksmų nuožiūros laisvę. Atsižvelgęs į tai, kad teisminių procesų metu buvo ginčijami sprendimai priimti prieš 6 metus, Teismas pabrėžė gero administravimo principo svarbą. Šis principas reikalauja, kad spręsdamos klausimą dėl viešojo intereso, ypač susijusio su tokiomis pagrindinėmis žmogaus teisėmis kaip nuosavybės teisė, valstybės institucijos veiktų greitai, tinkamai ir, svarbiausia, nuosekliai (2011 m. spalio 20 d. sprendimo byloje *Rysovskyy prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 29979/04, 70–71 paragrafai). Gero administravimo principas neturėtų užkirsti kelio valstybės institucijoms ištaisyti pasitaikančias klaidas, netgi jei jos yra jų pačių nerūpestingumo rezultatas (2009 m. rugsėjo 15 d. sprendimo byloje *Moskal prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 10373/05, 73 paragrafas). Vis dėlto, poreikis ištaisyti seną „suklydimą“ neturėtų neproporcingai riboti naujų teisių, kurias asmuo gera valia įgyja, remdamasis valstybės institucijų veiksmų teisėtumu (*Pincová ir Pinc prieš Čekijos Respubliką*,

pareiškimo Nr. 36548/97, 58 paragrafas). Kitaip tariant, valstybės institucijoms, kurios nesilaiko savo pačių procedūrų, neturėtų būti leidžiama gauti naudos dėl padarytų klaidų ir išvengti savo pareigų vykdymo (žr. 2010 m. gegužės 20 d. sprendimo *Lelas* prieš *Kroatiją*, pareiškimo Nr. 55555/08, 74 paragrafas). Valstybės institucijų padarytų klaidų rizika turi tekėti pačiai valstybei, o klaidos neturėtų būti taisomos, bloginant asmens padėtį (cituotos *Pincová* ir *Pinc* bylos 58 paragrafas; 2007 m. gruodžio 13 d. sprendimo byloje *Gashi* prieš *Kroatiją* 40 paragrafas, pareiškimo Nr. 32457/05; 2009 m. birželio 11 d. sprendimo byloje *Trgo* prieš *Kroatiją* 67 paragrafas). Panaikinant klaidingai perduotas teises į nuosavybę, gero administravimo principas reikalauja ne tik veikti greitai, kad būtų ištaisytos valstybės institucijų klaidos (cituotos *Moskal* bylos 69 paragrafas), bet ir tam tikrais atvejais sumokėti adekvačią kompensaciją arba kitos formos tinkamą reparaciją *bona fide* nuosavybės savininkui (cituotos *Pincová* ir *Pinc* bylos 53 paragrafas ir 2008 m. lapkričio 25 d. sprendimo byloje *Toşcuţă* prieš *Rumuniją*, pareiškimo Nr. 36900/03, 38 paragrafas).

Šiomis aplinkybėmis Teismas pažymėjo, kad valstybės institucijos teisinius procesus inicijavo nedelsdamos. Be to, neatrodo, kad vietos valdžios institucijų klaidos buvo ištaisytos, pabloginant pareiškėjų padėtį. Po ginčijamų sprendimų panaikinimo, valstybės institucijos sudarė su pareiškėjais ginčo žemės sklypo ilgalaikę (87 m.) nuomą. Pareiškėjams buvo sugrąžinta Galinos Bogdel už sklypą sumokėta 2 874 Lt suma. Teismas taip pat atsižvelgė į Vyriausybės pateiktą argumentą, jog pareiškėjai ir toliau galėjo naudotis kavine, pastatyta ginčo žemėje. Įvertinęs šiuos argumentus, Teismas konstatavo, kad Konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnis pažeistas nebuvo.

Atsakydamas į pareiškėjo argumentus, susijusius su tariamu Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies nuostatų pažeidimu, Teismas pažymėjo, kad ieškinio senaties termino nustatymu yra siekiama keletu tikslų – užtikrinti teisinį saugumą ir galutinumą, apsaugoti potencialius atsakovus nuo senų reikalavimų, kuriuos gali būti sunku įgyvendinti, ir užkirsti kelią neteisingumui, kuris gali kilti, jei teismai priimtų sprendimus dėl tolimes praeties įvykių, remdamiesi dėl prabėgusio laiko įtakos nepatikimais ir neišsamiais tapusiais įrodymais (žr., *mutatis mutandis*, 1996 m. spalio 22 d. sprendimo byloje *Stubbings ir kiti* prieš *Jungtinę Karalystę* 50 ir 51 paragrafus). Ieškinio senaties laikymasis yra svarbi teisinės valstybės principo, įtvirtinto Konvencijos Preambulėje, dalis (2008 m. kovo 18 d. sprendimo byloje *Dacia S.R.L.* prieš *Moldovą*, pareiškimo Nr. 3052/04, 75 paragrafas). Vertindamas nagrinėjamos bylos aplinkybes, Teismas pažymėjo, kad pagal senojo Civilinio kodekso 86 straipsnį, teisė kreiptis į teismą buvo siejama su data, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisių pažeidimą. Teismas pareiškėjų argumentą, jog ieškinio senaties pradžios eigos skaičiavimas nuo datos, kurią valstybė ar savivaldybė gavo pakankamai duomenų, kad įrodytų pažeidimo faktą, lyginant jį su taisykle, taikoma privatiems subjektams (ieškinio senaties pradžia siejama su sutarties sudarymo momentu), yra diskriminacinis, atmetė kaip nepagrįstą. Teismas, atsižvelgęs į tai, kad valstybė nepažeidė proporcingumo principo, pripažino, kad toks skirtumas neprieštarauja Konvencijos garantuojamai teisei į teismą.

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis byloje
Köksal* prieš *Turkiją
(pareiškimo Nr. 30253/06, svarbos lygis – 2)

Dėl negalėjimo reikalauti papildomos kompensacijos, jai nuvertėjus dėl infliacijos

Faktinės aplinkybės

Pareiškėjui buvo priteista skola iš privataus banko, taip pat ir palūkanos, kurios, nors ir buvo aukštos, tačiau vis tiek buvo žemesnės nei metinė infliacijos norma. Vėliau jis pateikė skundą, remdamasis buvusio Prievolių kodekso 105 straipsniu, norėdamas prisiteisti papildomą kompensaciją dėl skirtumo tarp palūkanų ir infliacijos normų ir, po ketverių metų bylinėjimosi,

buvo priimtas jam palankus sprendimas ir buvo sumokėta papildoma kompensacija. Tada jis pateikė antrą ieškinį, remdamasis 105 straipsniu, siekdamas padengti papildomos kompensacijos nuvertėjimą, iki to laiko, kol ji buvo išmokėta. Tačiau šis ieškinys nebuvo patenkintas, kadangi kasacinis teismas konstatavo, kad 105 straipsnis buvo taikytinas tik pagrindinės skolos atžvilgiu.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

1 protokolo 1 straipsnis: Pareiškėjas neginčijo, kad jam buvo prieinamas teisminis mechanizmas paduoti skundą prieš banką, kas leido išspręsti jų ginčą efektyviai ir teisingai, atsižvelgiant į procedūrinę garantijas. Be to, nepaisant bendros valstybių pareigos apsaugoti nuo ieškinio sumos nuvertėjimo dėl rinkos faktorių nebuvimo, valstybė atsakovė buvo įtvirtinusi saugiklį pagal buvusio Prievolių kodekso 105 straipsnį, kad apsaugotų kreditorius nuo infliacijos poveikio, kai palūkanos, priteistos teismo sprendimu, nepadengė papildomų nuostolių dėl sumos nuvertėjimo. Taigi pareiškėjas galėjo pateikti ieškinį dėl nuostolių, kuriuos jis patyrė dėl priteistos skolos, kadangi buvo skirtumas tarp palūkanų ir infliacijos normų. Atsižvelgiant į šias teisinės gynybos priemones ir tai, kad pagal 1 protokolo 1 straipsnį nėra pareigos priteisiant sumas pagal privačius ieškinius taikyti palūkanų normą, padengiančią infliaciją, papildomi nuostoliai, kuriuos patyrė pareiškėjas dėl to, kad jo antrasis ieškinys pagal 105 straipsnį nebuvo patenkintas, negali būti laikomi sukeliančiais valstybės atsakomybę pagal 1 protokolo 1 straipsnį.

Išvada: pareiškimas nepriimtinas (aiškiai nepagrįstas).

VIII. TEISĖ Į MOKSLĄ (1 protokolo 2 straipsnis)

Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje

Epistatu prieš Rumuniją

(pareiškimo Nr. 29343/10, svarbos lygis – 2)

Dėl negalėjimo baigti vidurinę mokyklą, kol atliekama kalėjimo bausmė

Faktinės aplinkybės

Pareiškimą Europos Teismui pareiškėjas grindė Pirmojo protokolo 2 straipsniu, teigdamas, kad buvo pažeista jo teisė į mokslą, kadangi jis buvo priverstas mesti vidurinę mokyklą paskutiniaisiais metais, kad atliktų laisvės atėmimo bausmę, ir kalėjimo administracija nesudarė jam galimybes baigti vidurinę mokyklą kalėjime.

Neoficiali Teismo sprendimo medžiaga

Teismas priminė, kad negalėjimas tęsti mokslų vidurinėje mokykloje teisėto laisvės atėmimo metu po teismo nuosprendžio negali būti laikomas teisės į mokslą pažeidimu pagal Pirmojo protokolo 2 straipsnį. Ši nuostata taip pat neįpareigoja kalėjimo administracijos surengti *ad hoc* kursus kaliniams. Pareiškėjas buvo priverstas nustoti lankyti vidurinę mokyklą tik po to, kai jam buvo atimta laisvė kompetentingo teismo teisėtu nuosprendžiu ir po baudžiamojo proceso, kuris neatrodo šališkas. Be to, jo laisvės atėmimo metu jo prašymai būti priimtam į vidurinę mokyklą ir ją baigti buvo išnagrinėti kalėjimo administracijos ir jis buvo informuotas, kad dėl kalėjimo infrastruktūros nebuvo galimybes surengti tokius kursus. Nurodytos priežastys nepažeidė teisinio reglamentavimo, susijusio su kalinių mokslu. Be to, pareiškėjui buvo leista įsirašyti ir dalyvauti įvairiuose sporto, meno, religijos ir literatūros konkursuose bei keliose treniruočių ir mokymų programose kalėjime. Taigi kalėjimo administracija nepažeidė Konvencijos Pirmojo protokolo 2 straipsnio.

Išvada: pareiškimas šioje dalyje nepriimtinas (aiškiai nepagrįstas).
Teismas vienbalsiai nustatė Konvencijos 3 straipsnio pažeidimą dėl kalėjimo perpildymo.